

**Høgskulen
på Vestlandet**

BACHELOROPPGAVE

**Lærer uteklatrere med variert erfaring av opplevelser
med nestenulykker?**

**Do outdoor climbers with varied experience learn from
near-accidents?**

**Einar Kubberød (kandidatnummer 309) og
Vegard Rolland Andersen (kandidatnummer 212)**

ID3-322 Bacheloroppgave i friluftsliv

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett/Institutt for idrett, kosthold og naturfag/Idrett og kroppsøving/Friluftsliv

Veileder: Thor Espen Fugelsøy

15.12.2021

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, *jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.*

Forord

Vi er to studenter som er glade i klatring og friluftsliv. Vi trives med klatring inne, men har spesielt stor glede av å klatre i fjellveggen utendørs. Med dette som grunnlag ønsket vi å skrive en bacheloroppgave om uteklatring. Etter litt diskusjon rundt hva vi kunne skrive om, landet vi på å skrive om nestenulykker innenfor klatring. Vi har selv hatt erfaringer og opplevelser med klatring, både ulykker og nestenulykker, noe som har vært en viktig egenmotivasjon for denne oppgaven.

Vi leste nylig en artikkel på forskning.no om at man oftest lærer lite av nestenulykker i trafikken. Dette fikk oss til å stille oss spørsmålet om dette gjaldt innenfor friluftslivsaktiviteter da disse alltid innebærer noe risiko, avhengig av aktivitet. Det sies at man lærer gjennom sine erfaringer og dette ønsker vi å gå litt i dybden på i vår oppgave. Håpet vårt med oppgaven er å belyse om man faktisk lærer og hva man lærer dersom man opplever en nestenulykke i uteklatring, altså finnes det noe nyttig lærdom å hente fra slike opplevelser. Målet er et ønske om å bidra til økt kunnskap og bevisstgjøring om faktorer som kan være med å påvirke sikkerhet innenfor uteklatring.

Vi vil takke vår veileder, Thor Espen Fugelsøy, som har vært utrolig hjelpsom i vårt arbeid med oppgaven. Hans ekspertise innenfor klatring og hans kontakter innenfor miljøet har vært til god hjelp. Han har også vært en god sparringspartner og kommet med nye innfallsvinkler i diskusjon med oss rundt oppgaven. Vi ønsker også å gi en takk til familie, som har støttet og hjulpet oss gjennom arbeidet. Til sist ønsker vi å gi en stor takk til informantene, som valgte å delta i forskningsprosjektet. Det å åpne opp og snakke om egne feil eller uheldige opplevelser er ikke alltid en enkel sak.

Sogndal // 13.12.2021

Einar Kubberød & Vegard Rolland Andersen

Sammendrag

Formålet med dette studiet har vært å bidra til ny kunnskap om erfaringslæring fra nestenulykker innenfor utekltring. Dette forsket vi på gjennom vår problemstilling, som var som følgende; *Lærer utekltrere med variert erfaring av opplevelser med nestenulykker?* Eksisterende forskning antyder at mennesker påvirkes av nestenulykker og i ettertid blir sittende å tenke på hva som kunne gått galt. Likevel tyder også annen forskning på at man i flere sammenhenger ikke lærer av erfaringer med nestenulykker, fordi positive tanker etter slike hendelser får en til å tro at en mestret en situasjon man egentlig ikke mestrer. Dette har vært utgangspunktet for en kvalitativ dybdestudie blant utekltrere med variert erfaring. Gjennom semi-strukturerte intervjuer gikk vi i dybden på disse klatrernes opplevelser og refleksjoner rundt nestenulykker.

Studiet vårt tyder på at en ikke alltid lærer av erfaringer med nestenulykker, og at en i visse tilfeller kan komme ut av de dårligere forberedt enn før. Noe som stemmer overens med eksisterende teori rundt tema. Likevel viste våre funn også det at nestenulykker kan bidra til gode læringsmuligheter under rette omstendigheter. Mer spesifikt så vi igjennom studiet vårt en tydelig sammenheng mellom refleksjon rundt erfaringer med nestenulykker og endring i atferd. Med andre ord refleksjon, hvor en tenker på mulige negative utfall som kunne ha skjedd, eller hva en kunne ha gjort annerledes. Atferdsendringene, som viste seg som resultat av dette, omfattet da for det meste endringer rundt sikkerhetsrutiner, klatrernes bevissthet og bruk av utstyr. I flere tilfeller kom klatrere ut av situasjonene med ny kunnskap, som de kunne benytte seg av i fremtiden for å klatre på tryggere vis.

Nøkkelord: *Nestenulykke, Klatring, Risikoatferd, Refleksjon, Erfaringsbasert læring*

Abstract

The purpose of this study has been to contribute with new knowledge regarding experiential learning from near-accidents in outdoor climbing. We researched this through our problem, which was as following; *Do outdoor climbers learn from experiences with near-accidents?* Existing knowledge suggests that people are affected by near accidents and that after the event one is left thinking about what could have gone wrong. However, at the same time other research suggests that in several cases that one learns little from experiences with near accidents, because positive thoughts after these events makes one believe that one handled a situation that one did not really master. This has been the basis for a qualitative in-depth study among outdoor climbers with varied experience. Through semi-structured interviews we went in depth regarding the climber's experiences and reflections surrounding near-accidents.

Our study suggests that one does not always learn from experiences with near-accidents, and that in some cases you can come out of a situation and be prepared worse for another. Something that has been found in previous studies surrounding this field. However, our study also found that near accidents can contribute as great learning opportunities under the right circumstances. More specifically, our studies found that there was a direct connection between negative angled reflection surrounding an experience with a near accident and change in behavior. In other words, reflection where one thought of possible negative outcomes of the situations, or what one could have done differently. The changes in behavior that could relate to this, were mainly shown as changes in behavior regarding safety measures, consciousness, and the use of equipment. And in several instances the climbers came out of the situation with newfound knowledge, which they then could use in the future for safer climbing.

Keywords: *Near-accident, Climbing, Risk behavior, Reflection, Experiential Learning*

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	2
Abstract	3
1 Innledning.....	6
2 Teori	7
2.1 Klatring.....	7
2.1.1 Klatring i Norge, opprinnelse og utvikling.....	8
2.1.2 Uteklatring.....	8
2.1.3 Risikoelementer knyttet til klatring	10
2.1.4 Ulykker, nestenulykker og ulykkesteori.....	12
2.2 Læring	13
2.2.1 Erfaringsbasert læring	13
2.2.2 Nestenulykker og læring.....	16
3. Metode.....	18
3.1 Forskningsdesign og metode	19
3.2 Dybdeintervju og intervjuguide.....	19
3.3 Utvalg og kriterier	19
3.4 Rekruttering.....	20
3.5 Datainnsamling.....	21
3.5.1 Gjennomføring av intervjuet	21
3.5.2 Transkribering	22
3.5.3 Koding og tematisk analyse.....	22
3.6 Etiske hensyn.....	23
3.6.1 Reliabilitet	23
3.6.2 Validitet	23
3.6.3 Etikk	24
4 Resultater og diskusjon	24
4.1 Erfaring med klatring, risiko og nestenulykker	25
4.1.1 Klatring og sikkerhetsrutiner	25
4.1.2 Informantenes forhold til risiko.....	27
4.1.3 Bevissthet rundt nestenulykker.....	27
4.2 Erfaringsbasert læring	28
4.2.1 Opplevelsen av årsak til nestenulykker	28
4.2.2 Refleksjoner rundt nestenulykkene	29
4.2.3 Endring i atferd.....	33

4.3 Oppsummering	35
5 Konklusjon	36
6 Kilder.....	38
7 Vedlegg	41
7.1 Vedlegg 1: Infoskriv og Samtykkeskjema	41
7.2 Vedlegg 2: Intervjuguide.....	44
7.3 Vedlegg 3: Godkjenning av søknad fra NSD.....	47

1 Innledning

I nyere tid har oppmerksomheten rundt friluftsliv i Norge økt og stadig flere velger å delta i friluftslivsaktiviteter (Jakhelln, 2020). Generelt er befolkningen i Norge svært aktive friluftslivutøvere og i 2021 har hele 97 % av befolkningen deltatt i en form for friluftslivsaktivitet (Statistisk sentralbyrå, 2021). Med en økning i deltagelse i friluftsliv, har vi også sett en økning i deltagelse i spesifikke aktiviteter, som for eksempel klatring. Klatring som friluftslivsaktivitet har blitt svært populært i nyere tid, da aktiviteten er blitt mer tilgjengelig for folk flest, noe som også gjenspeiles i økte medlemstall i Norges Klatreforbund (NKF). Fra 2009 til 2019 har NKF hatt en medlemsøkning på hele 132%. Veksten er stimulert i stor grad fra åpningen av nye innendørs klatrehaller rundt om i landet (Trosby, 2021), en trend som startet på 90-tallet (Grimeland, 2004, s. 194). Utviklingen av utstyr og innendørs anlegg har gjort det mulig å senke terskelen, slik at flere kan delta (Grimeland, 2004, s. 128-131 & 194). Klatring har også fått mer oppmerksomhet gjennom å ha blitt opprettet som egen gren i de olympiske leker (Norges Klatreforbund, 2021).

Likevel er klatringen fortsatt ikke en ufarlig aktivitet, selv om terskelen for å delta er blitt lavere og utstyret bedre. Hvert år skjer det flere alvorlige ulykker (Tronstad, 2015, s. 232). Fra 2000-2020 har vi også hatt 43 dødsulykker relatert til uteklatring i Norge alene (Horgen, 2021, s. 8) og det er over 500 ulykker som er blitt rapportert (Frafjord, 2012). Hvis man ser på ulykkesstatistikken og mer spesifikt på årsaken til ulykkene, er det en tydelig gjenganger at menneskelig svikt er hovedårsaken til disse ulykkene. Tronstad (2015) forklarer at nesten alle ulykker er knyttet til menneskelig svikt som hovedårsak, og farer knyttet til miljøet, som løse steiner osv., representerer en mindre hyppig årsak (Tronstad, 2015, s. 244). Det er viktig at vi lærer av ulykkene og i klatring er det ikke uvanlig å påstå at en lærer av erfaringene sine (Tronstad, 2015, s. 235-236). NKF har derfor laget en database, hvor ulykker og nestenulykker rapporteres inn, slik at man kan lære av andres feil. Videre viser søk i databasen tydelig at antallet rapporterte nestenulykker er betydelig mindre enn ulykker i 2020 og 2019 (Norges Klatreforbund, 2019-2020).

Tidligere forskning på læring av nestenulykker innenfor trafikken peker faktisk på at en lærer lite av nestenulykker (Terum 2018: 29), og at man ikke blir mindre forsiktig eller tar forhåndsregler i ettertid (Tinsley, Dillon & Cronin, 2012, s. 1596). I et intervju med forskning.no (Øvreberg, 2018) foreslår også Jens Andreas Terum videre forskning innenfor friluftslivet. Han henviser til at det er de mest fjellfarne som blir tatt av snøskred og har opplevd mange nestenulykker i fjellet. Med bakgrunn i egen forskning, antyder han at erfarne

fjellfolk tolker nestenulykker som et bevis på at de har mye erfaring til å ferdes i rasområder og at de overvurderer egne evner, da situasjonen oppleves som mestret siden ingen skred gikk (Øvreberg, 2018). Dette har da vært motivasjonen for oppgaven vår, og vi ønsker å se om den eksisterende litteraturen og kunnskapen er overførbart til klatring. Med dette i tankene utviklet vi da følgende problemstilling og underproblemstillinger:

Lærer uteklatrere med variert erfaring av opplevelser med nestenulykker?

- 1. Påvirker erfaringer med nestenulykker klatrernes atferd med tanke på risiko og sikkerhet?*
- 2. Hvilke refleksjon har de gjort seg rundt hendelsene, og har de kunnet bruke eventuell kunnskap videre?*

Oppgaven vil i kapittel 2 ta for seg relevant litteratur og teori rundt temaet. Deretter i kapittel 3 vil metoden for studiet redegjøres. Vi kommer så til å presentere våre funn fra intervjuene og diskutere disse opp mot teori og eksisterende litteratur i kapittel 4. Til slutt vil vi avslutte oppgaven i kapittel 5 med å gi en oppsummering på det vi har funnet ut, og forsøke å besvare problemstillingen utfra våre funn.

2 Teori

I dette kapitlet kommer vi til å ta for oss teori som vil være relevant for problemstillingen vi ønsker å belyse i oppgaven. Kapitlet er todelt; Kapittel 2.1 vil ta for seg klatring, tilhørende risikoelementer og ulykkest teori. Kapittel 2.2 vil ta for seg teori om læring, erfaringsbasert læring og læring av nestenulykker.

2.1 Klatring

I denne teoridelen kommer vi til å ta for oss utviklingen innenfor klatring som aktivitet. Først kommer vi til å gi en kort gjenfortelling av utviklingen til klatring i Norge. Deretter kommer vi til å gi en forklaring på de viktigste grenene innenfor uteklatring, for å avgrense oppgavens kontekst. Vi kommer også til å gå igjennom risikoelementer ved klatring, ulykker, nestenulykker og ulykkest teori.

2.1.1 Klatring i Norge, opprinnelse og utvikling

Klatrehistorien i Norge begynte mellom 1700-og 1800-tallet, der klatringen ble brukt innenfor ekspedisjoner og utflukt (Grønhaug, 2021). På denne tiden dreide klatringen seg om tindebestigning, altså klatring og bestigning av ulike fjelltopper. Aktiviteten begynte som en mer eksklusiv attraksjon for overklassen og de som både hadde penger og nok fritid (Gangdal, 2008, s. 5). På denne tiden var den engelske klatreren Slingsby en viktig skikkelse, og han sto bak viktige bestigelser. I 1876 besteg Slingsby toppen av Store Skagastølstind (2405 moh.) og på grunn av mange hans bestigninger og viktige rolle i tidlig klatring, har han blitt regnet som en pioner i norsk klatresport (Grønhaug, 2021). Slingsby har banet vei for mange klatreentusiaster, som i ettertid har fulgt i hans fotspor. Etter hvert ble også fjellveggen og de lokale klatrefelta som dukket opp betraktet som et mål i seg selv, da de tidligere kun ble betraktet som en treningsmulighet (Grimeland, 2004, s. 49-51). Etter hvert som utstyr utviklet seg, åpnet det også opp for nye klatremuligheter i fjellveggene. Blant annet hadde oppfinnelsen kiler, stor betydning for utviklingen av klatringen i fjellveggen, da det gjorde krevende klatring enklere og sikrere på og åpnet opp for nye rutevalg (Grimeland, 2004, s. 116-120 & 128-131).

Klatresentere dukket hyppig opp som fenomen i Norge på 90-tallet, noe som har spilt en betydelig rolle for å senke terskelen for klatring og tilgjengeligheten (Grimeland 2004, s. 196-199). I moderne tid gjør også internett og rutebeskrivelser klatringen enklere å komme til. Tilgjengeligheten av informasjon og spredningen av denne gir mulighet for tilpasning til eget nivå (Grimeland, 2004, s. 214). Utstysfronten har også gjennomgått en stor utvikling som bidrar til å øke tilgjengeligheten, både med tanke på sikkerhet, men også komfort og vekt (Grimeland, 2004, s. 194).

2.1.2 Uteklatring

Selv om klatring innendørs har hatt betydelig påvirkning på klatringens utvikling, kommer vi i denne oppgaven til å fokusere på uteklatring. Vi kommer derfor til å gi en forklaring på hva vi legger i dette. Uteklatring er en samlebetegnelse for flere grener innenfor klatring som foregår utendørs. Vi ønsker da også å avklare at veldig mange grener for klatring går under denne samlebetegnelsen, noe som gjør at vi ikke kan gi en detaljert beskrivelse for alle, men vi ønsker å trekke frem de vi betrakter som viktigst.

Først har vi klatring som foregår på klippefelt (sportsklatring). Dette er nok den vanligste formen for uteklatring, og foregår på ruter som er ferdig boltede. Man har noen ferdig monterte fester i fjellveggen, som en kan plassere sikringene sine i, slik man ville hatt i en innendørs klatrehall (Tronstad, 2015, s. 16). Forskjellen her blir da at variasjonen i plassering kan være veldig forskjellig avhengig av kvalitet, formasjonen på fjellet osv. Det er også viktig å tenke over at kvaliteten på bolter og monterte sikringer kan variere. På slike felt er det vanligst å klatre led og topptau (Tronstad, 2015, s. 207-212). Led-klatring forklares som en måte der klatreren begynner med tauet på bakken, her vil både klatrer og sikrer som benytter taubrems være bundet inn. Når klatreren begynner å bevege seg opp veggen gir sikreren ut tau gjennom bremsen. Når klatreren når et sikringsfeste (bolt) og fester sikringsmidlene sine, kan tauet klippes inn i den. Sikrer vil så kunne stramme inn tau igjen, slik at mulige fall stoppes av sikringen som klatrer nettopp festet seg i. Slik jobber en seg oppover til en kommer til rutens topp, hvor en så fester tauet i to sikringspunkter, før en fires ned. Disse to sikringene eller toppankeret kan så benyttes til topptauklatring (Tronstad, 2015, s. 136-144). Topptauklatring betraktes som den mest enkle måten å klatre på, dette kommer av at tauet allerede er montert i et anker i toppen av ruten. Når man da klatrer, kan sikreren aktivt stramme inn tauet når du beveger deg oppover, noe som minsker fallfaren da tauet holdes relativt stramt hele tiden og eventuelle fall raskt stanses. (Tronstad, 2015, s. 134-135).

Deretter har vi tradisjonell og alpin klatring. Tradisjonell (trad) klatring forklares som klatring der man bruker naturlige sikringer (Klatring og utstyr, 2017). Naturlige sikringer festes ikke i ferdigmonterte punkter i veggen, men plasseres i naturlige formasjoner i fjellet av klatreren. Her må en selv vurdere hvilken type sikring som passer ulike situasjoner (Tronstad, 2015, s. 69 & 93). Kiler eller kamkiler er blant det vanligste naturlige sikringsutstyret å bruke. Kiler er sikringsutstyr som plasseres i sprekker eller fjellriss (Tronstad, 2015, s. 69). Slik klatring kan foregå både på klippevegger, som sportsfeltene ofte er på, men også i litt større fjellvegger og kalles ofte i den forstand fjellklatring (Tronstad, 2015, s. 16-17). Bruken av naturlige sikringer åpner opp for helt nye klatremuligheter og ruter da det er du, som selv kommer opp med ruten underveis. Man ikke er avhengig av de ferdige sikringsmidlene på sportsklatrefeltene (Evensen, 2019, s. 206). Likevel er det også viktig å nevne at slik klatring innebærer betraktelig mer risiko, da du selv alene er ansvarlig for sikkerhetsarbeidet. Alpin klatring er en meget lik klatrestil til fjellklatring, da hovedforskjellen ligger i at en klatrer i fjell av større skala hvor en vil stå ovenfor betraktelig flere momenter, som må planlegges nøye på forhånd, noe en også må i fjellklatring, men ikke til lik grad. Som regel er ferdene i alpin klatring

preget av forhold som kjennetegner vinter og en kommer ovenfor snø og snøskredproblematikk, en fare som tar selv de mest erfarne klatrerne (Tronstad, 2015, s. 18-19 & 212-220).

Disse formene for uteklatring er de mest relevante for vår oppgave, men det er også andre grener som isklatring som blant annet noen av våre informanter drev med, men dette er ikke fokuset i oppgaven vår, så vi kommer ikke til å utdype rundt dette. Våre informanter har hovedsakelig mest erfaring med sport, tradisjonell (på klipper og fjell) og alpin klatring med unntak av noen som hadde klatret litt isklatring fra før av.

2.1.3 Risikoelementer knyttet til klatring

Noe som er felles for de formene for klatring vi har gjort rede for, er at de alle er preget av risiko. Risiko defineres som; «*Risiko er sannsynligheten for en hendelse multiplisert med konsekvensen av hendelsen*» (Evensen, 2019, s. 18). Det er altså et samspill mellom hvor alvorlig den mulige hendelsen er, samtidig som hvor stor sjansen er for at hendelsen faktisk skjer (Evensen 2019, s. 18). Horgen (2019) forklarer selv at risiko kan forklares som en type sjansespill, for eksempel hvis du er og klatrer på et felt hvor du er usikker på om et parti er løst. Risikoen vil da være høy om sjansen er stor for at partiet løsner og konsekvensen er alvorlig (kan innebære alvorlig ulykke) (Horgen, 2019, s. 35-36). I klatring vil det alltid være en form for risiko involvert, og avhengig av hvilken form for klatring en driver med vil dette variere (Evensen, 2019, s. 19). Alpinklatring vil blant annet ha betydelig flere risikomomenter enn sportsklatring, da en i alpinklatring må ta mer høyde for ting som vær, løse partier i fjellet, potensielt skred osv. (Tronstad, 2015, s. 244).

Hvordan vi forholder oss til risiko, varierer veldig fra person til person. Noen er veldig oppmerksomme på farer rundt seg og andre ikke. Over tid og med mer klatreefaring, følger også at man kanskje blir mindre oppmerksomme på farene eller at man blir blinde for dem. Høyde virker for eksempel kanskje ikke like skummelt lenger, selv i en stor fjellvegg, dersom man har holdt på med klatring en god stund, mens for en som aldri klatrer kan det oppleves som meget skremmende med en enkel klatrerute (Evensen, 2019, s. 30-31). Ifølge Gangdal (2008) skjer flere ulykker på de områdene der man er egentlig føler at det ikke er farlig. Det kan ha sammenheng med at man undervurder hvor farlig den spesifikke situasjonen faktisk er, og som resultat ikke er godt nok forberedt. Hvordan en forholder seg til risikoen, vil da være

sentralt for håndteringen av denne og det er viktig at man har et realistisk og bevisst forhold til farene klatring innebærer (Gangdal, 2008, s. 8-9).

I uteklatring er det spesielt tre faktorer som påvirker risiko. Først så har man den risikofaktoren som de ytre omstendighetene medbringer (de objektive farene); dette innebærer da ting som løs stein, dårlig vær eller eventuelt farer som snøskred, noe en kan komme over i alpin klatring som nevnt tidligere (Tronstad, 2015, s. 236-237). Den andre faktoren vil da være utstyret du benytter deg av, og om det svikter. Heldigvis er dette meget sjeldent og de fleste opplever ikke dette, men feil bruk av utstyr er ikke uvanlig, noe som får oss over på siste faktor, den menneskelige. Den menneskelige faktoren er den mest betydelige, da denne står bak desidert flest ulykker i klatring. I mange sammenhenger er det og våre egne dårlige vurderinger og beslutninger som gjør at en påvirkes av en objektiv fare, som løs stein. Den menneskelige faktoren innebærer mange aspekter, blant annet erfaring, ferdigheter, oppmerksomhet i situasjonen, osv. Et eksempel på en typisk menneskelig feil, kan være feil bruk av utstyr eller det at man blindt stoler på klatrepartneren sin (Tronstad, 2015, s. 238-244).

På grunn av risikoen som uteklatringen innebærer, blir derfor sikkerhetsarbeid en viktig del av aktiviteten. Gjennom å lære seg trygge metoder for sikring og innarbeide gode sikkerhetsrutiner, vil en kunne minske risikoen. Kursing er en viktig måte å tilegne seg gode ferdigheter i klatring, for eksempel opplæring som kvalifiserer til brattkort gjennom NKF (Tronstad, 2015, s. 12-14).

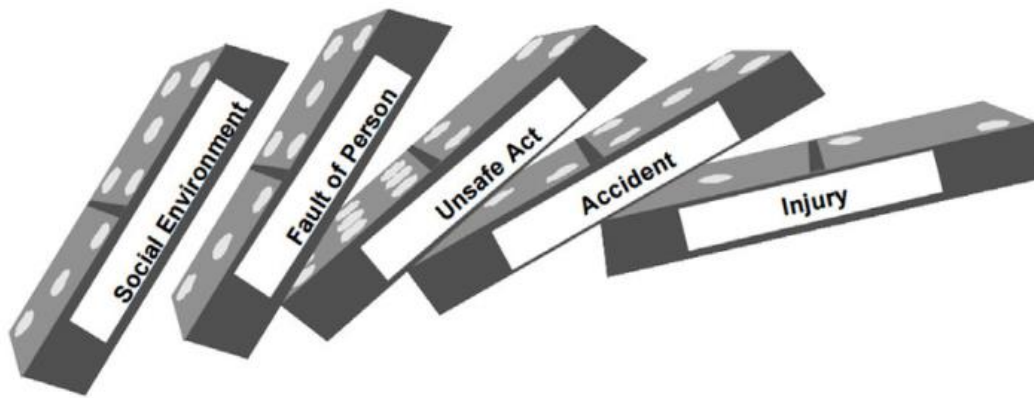
God opplæring bidrar til sikrere rutiner. Det å jobbe med dobbel margin er blant annet en god måte å gjøre dette på. Dobbelt margin innebærer at man har to sikringsledd, altså hvis man gjør noe feil med det første eller at dette ryker, blir feilen gjort opp med den andre sikringen (Tronstad, 2015, 232 & 247-249). Kameratsjekk er et annet eksempel på en viktig sikringsrutine. Her går en gjennom og kontrollerer partner og sjekker hans/hennes utstyr. Eksempelvis at tau er knyttet riktig, at selen sitter som den skal, at skrukarabiner er låst og at taubrems er brukt riktig osv. (Tronstad, 2015, s. 156-158). Når man klatrer ute, er det viktig å forsøke å minimalisere de risikofaktorene som man støter på. Hvis man bevisst tenker på risikoen og hvordan man skal håndtere sikkerheten, kan man forebygge mulige ulykker (Grimeland, 2014, s. 17).

2.1.4 Ulykker, nestenulykker og ulykkesteori

Som nevnt innledningsvis er ikke klatring en aktivitet uten ulykker. En ulykke defineres som; *“Utilsiktet plutselig og uforutsett hendelse, utløst under menneskelig aktivitet som fører til påviselig skade”* (Horgen & Christoffersen, 2019, s. 146). Ulykker skjer i klatring og de er ofte alvorlige, noe som fører til at dødsulykker skjer på årlig basis (Tronstad, 2015, s. 232). Av dødsårsaker i klatring er steinsprang og ulykker knyttet til skred/ is problematikk viktige, men dødsulykker forekommer også under anmarsj og ved retur. Her kan man ofte befinne seg i terreng, hvor man er utsatt for diverse farer uten å nødvendigvis ha noen form for sikring. Det er ikke utenfor virkeligheten å skli og falle utenfor et stup eller bratte kanter (Evensen, 2019, s. 28). Likevel burde en ikke rette blikket vekk fra farene som oppstår i selve fjellveggen.

I mange klatretilfeller kommer likevel klatrerne uskadet ut av hendelsen. Odd-Magne Øgreid (2019), som er styreleder i sikkerhetskomiteen hos NKF, definerer en nestenulykke slik; *«Nestenulykker er hendelser som kunne endt ille, men som endte med ubetydelig eller ingen personskaade.»* (Øgreid, 2019, s. 43). Med andre ord kan man si at dette er en hendelse man ikke ønsket, da den under andre omstendigheter kunne påført skade på person(er), men ikke gjorde dette av ulike årsaker. Et eksempel på en nestenulykke kan da være at en sikrer ikke følger med på klatreren, når han faller fra en vanskelig del av ruta. Likevel benyttes automatisk brems og fallet fanges opp før klatrer treffer bakken. Dersom omstendighetene var annerledes, for eksempel om han benyttet en annen taubrems kunne klatrer gått i bakken og fått betydelige skader.

I arbeid hvor en ønsker å finne ut av hvorfor ulykker skjer, har det blitt utviklet ulike ulykkesteorier, slik at en kan analysere årsakene til hva som forårsaket ulykken (Priest & Gass, 2018, s. 138). Det finnes en rekke slike teorier, men en vi ønsker å trekke frem som er relevant for vår problemstilling, er den som kalles for Dominoteorien (se figur 1). Horgen og Christoffersen (2019) setter søkelys på at ulykker er noe som skjer på grunn av menneskelige feil. Disse menneskelige feilene utløser da en form for kjedereaksjon, som fører til andre hendelser eller noe som påvirker noe annet. Det blir altså en slags dominoeffekt. En dårlig beslutning kan for eksempel føre til at man klatrer en altfor vanskelig klatrerute, som igjen fører til at man blir alt for sliten, og dermed blir mindre oppmerksom når en skal sikre partner slik at man utsetter seg for en unødig risiko og en ulykke skjer (Horgen & Christoffersen 2019, s. 146).

Figur 1. Modell av dominoteorien. (Gjengitt fra Heinrich (1931)).

2.2 Læring

I dette underkapitlet kommer vi til å ta for oss erfaringsbasert læring, ettersom problemstillingen var å studere hvilken påvirkning nestenulykker har for læring innenfor utekltring. Vi kommer først til å for oss den mest utbredte modellen for erfaringsbasert læring. Deretter vil vi diskutere det vi vet om tidligere forskning på læring i forhold til nestenulykker.

2.2.1 Erfaringsbasert læring

Læring er et tema som stadig utforskes, likevel er det i mange sammenhenger få som gir en tydelig definisjon på hva læring faktisk innebærer, da fokuset hovedsakelig ligger rundt utforskning av hvordan man faktisk tar til seg ny kunnskap (Regjeringen, NOU, 2014: 7: 32) I denne oppgaven har vi valgt å følge definisjonen til Svartdal og Flaten (1998), som forklarer læring som følgende; «*Læring er en relativt varig endring (eller potensiell endring) i atferd som følge av erfaring*» (Svartdal & Flaten, 1998, s. 20). Denne definisjonen av hva læring faktisk er, henger derfor godt sammen med perspektivet vi benytter for vår problemstilling.

Erfaringsbasert læring (Experiential Learning) ble introdusert av Kolb i 1984 (Kolb, 2014, s. 13-14). Teorien tar for seg hvordan man lærer gjennom erfaringer og refleksjoner rundt disse. Bakgrunnen for teorien var å inkludere alle arenaer hvor vi danner oss erfaringer i livet, ikke bare de vi får på skolebenken. Teorien er inspirert av andre teorier som tar for seg læring gjennom erfaringer og opplevelser. Teoretikere som John Dewey, Kurt Lewin og Jean Piaget har derfor hatt stor påvirkning på denne teorien (Kolb, 2014, s. 20-24). I den sammenheng er

det relevant å nevne at Dewey lanserte blant annet begrepet «learning by doing», noe som vil være relevant for en aktivitet som klatring, hvor vi lærer gjennom å utføre aktiviteten (Tranøy, 2021).

Experiential Learning Theory forklares ofte gjennom syklus-modellen i figur 2. Den erfaringsbaserte læringen er en gjentakende og dynamisk prosess, læring er altså noe som ikke stopper, men som alltid er i dynamisk utvikling. Teorien forklares ofte også som holistisk og den understreker viktigheten både av selve opplevelsen med erfaringen, men også refleksjon og den kognitive prosessen basert på erfaringen. På grunn av dette, betraktes læringen i seg selv som en prosess, ikke som et resultat (Kolb, 2014, s. 20-24 & 76-78). Modellen i figur 2 består av fire trinn:

- 1. Konkret erfaring (CE/ Concrete Experience):** Opplevelses trinnet er første steget i modellen og dreier seg om en konkret opplevelse av erfaringen. Dette kan både være en helt ny erfaring eller opplevelse, men det kan også innebære at man tolker en situasjon man har opplevd før på en ny måte. Dette handler også mye om hva man føler, for eksempel hvordan en stol føles å sitte på i erfaringen, men det er noe som du kanskje ikke klarer å sette ord på fordi det er en hel flyt av inntrykk. Det dreier seg altså om å få en oppfatning av situasjonen (Kolb, 2014, s. 92-98).
- 2. Refleksiv observasjon (RO/ Reflective Observation):** Refleksiv observasjon er da det andre trinnet, og innebærer at man reflekterer over og gjør seg tanker rundt opplevelsen man hadde. Vi vil også påpeke at refleksiv observasjon kan også innebære at man observerer andre, ikke bare seg selv og sin erfaring (Kolb, 2014, s. 76-77). Kolb forklarer at i dette trinnet gjør man om selve opplevelsen til tanker, du finner mening i hendelsen ved å tenke over hendelsen med en intensjon av å undersøke. Ofte skjer dette helt naturlig. Kolb bruker et godt eksempel på dette. Hvis man for eksempel lukter en blomst, kan man blant annet fort bli fristet til å plukke den opp og kjenne på den, når du ta holder den føler du blomsten og noterer i hodet ditt hvordan den føles ut osv. (Kolb, 2014, s. 92-111).
- 3. Abstrakt konseptualisering (AC/ Abstract Conceptualization):** Det tredje trinnet er abstrakt konseptualisering. Her går man da over til forståelse og ny begrepsdannelse av hva man har erfart. I det forrige trinnet gjorde man seg tanker rundt de følelsene og tolkningene man hadde under selve opplevelsen, og i dette trinnet innebærer det at en kan sette egne ord på dem. Du kan for eksempel forklare situasjonen og hvordan du opplevde

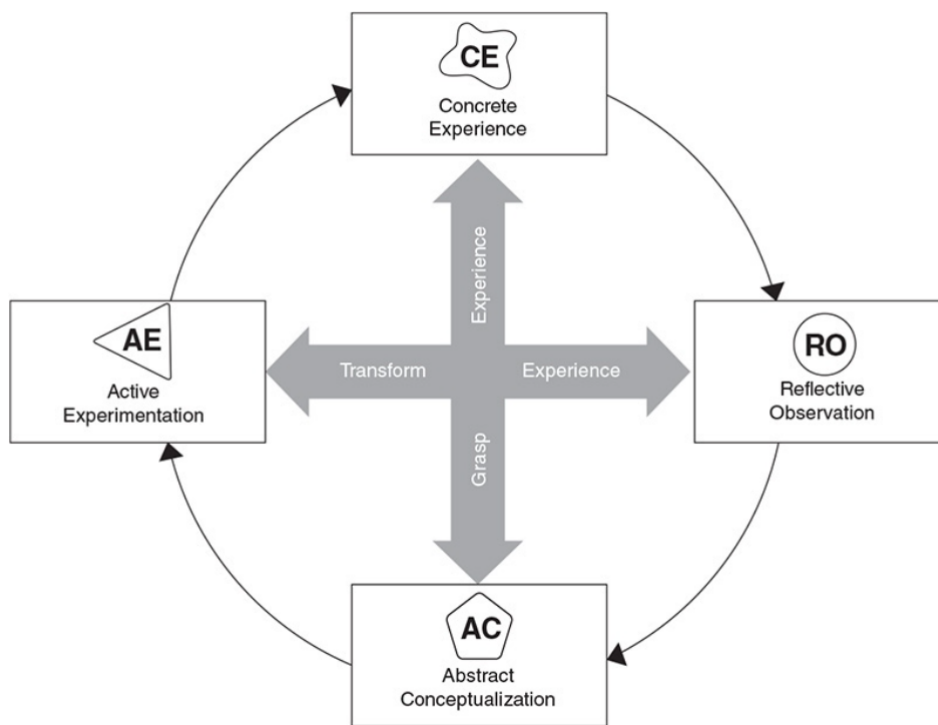
den. Kolb selv forklarer det litt som om man får orden på alle sanseinntrykkene, på bekostning av at flyten av sanseinntrykkene endres. Dette handler også om å danne seg et generelt bilde av situasjonen og se hvordan en kanskje kunne brukt denne kunnskapen i en annen situasjon (Kolb, 2014, s. 76-77 & 92-98).

4. Aktiv eksperimentering (AE/ Active Experimentation): Det siste steget i denne modellen er da aktiv utprøving, som rett og slett innebærer at man prøver ut disse generelle ideene og den nye forståelsen i nye situasjoner og gjør tilpasninger der det er nødvendig. Kolb forklarer dette som at man endrer tankene til noe direkte gjennom en handling, eller endring gjennom ekstensjon som han sier konkret. Etter dette vil man da naturlig ledes over i første steg igjen, hvor man da kanskje får et nytt inntrykk av opplevelsen og begynner syklusen på nytt (Kolb, 2014, s. 102-111).

Hvis vi da ser på disse stegene samlet så ser vi det at læringen skjer gjennom fire steg, som egentlig kan deles opp i to dimensjoner. Du har en dimensjon som tar for seg hvordan man tar til seg informasjon (1 og 3) og du har en dimensjon som tar for seg endring (transformasjon) av opplevelsen eller erfaringen (2 og 4). Innenfor disse har man da to motsetninger; du har det kognitive og du har det fysiske. På en side har du selve opplevelsen og tankene, og på den andre så har du refleksjon over hendelsen og utprøving av tanker på den andre siden. Det er konflikten mellom disse motsetningene som driver selve læringsprosessen og som fører til læring. Uten transformasjon av en opplevelse, vil man ikke lære noe av den. Og endringen i seg selv vil ikke føre til læring uten en erfaring å jobbe utfra (Kolb, 2014, s. 76-78 & 93-111). Mye av dette kan kanskje høres komplisert ut, men prosessen skjer på en såpass naturlig måte at man ofte ikke trenger å tenke over det (Kolb, 2014, s. 23-24).

Den modellen kan da bli benyttet like mye i klatreveggen som den kan i en norsktime. Dette blir da bakgrunnen for at vi har valgt å bruke denne når vi snakker om klatring.

Figur 2. ELT syklusmodellen for erfaringsbasert læring (gjengitt fra Kolb (2014, s. 77)).

2.2.2 Nestenulykker og læring

Erfaringsbasert læringsteori legger da grunnlaget for prosessen hvor en skaffer kunnskap, og den stiller krav til at man har en erfaring og refleksjon over erfaringen. Nestenulykker, som vi introduserte i teorien er en av mange erfaringer man kan gjøre når man klatrer eller holder på med andre aktiviteter. Læring av nestenulykker er ikke et spesielt utforsket tema, men vi kommer nå til å presentere noe av den relevante eksiterende litteraturen.

Mcmullen & Markman (2000) forklarer at, situasjoner preget av stress eller hendelser med potensielt store konsekvenser, kan ha stor påvirkning på oss. Ofte blir en sittende igjen etter en slik situasjon og tenke på hvordan det kunne ha gått, hva var det som gikk galt og hva kunne jeg gjort annerledes (Mcmullen & Markman, 2000, s. 575). Dette gjelder både nestenulykker og ulykker, og i tilfeller som dette, hvor en ønsker å lære noe av en farlig situasjon, kan tanker der en fokuserer på mulige negative utfall av en situasjon, ha positiv påvirkning, positive tanker kan ha negativ effekt (Mcmullen & Markman, 2000, s. 576-583). Et eksempel på dette kan være at man velger å forsøke å klatre en kort og veldig enkel

sportsrute utendørs, man er litt usikker om et parti i ruten og velger å klatre likevel. Når klatreren kommer til det usikre partier løsner en sten, og den lander ved siden av sikreren. Klatreren vil da kanskje naturlig begynne å tenke på hvordan dette kunne gått galt dersom sikrer, for eksempel ble truffet og ble bevisstløs og ikke lenger kunne sikre. Dette kan da kanskje føre til at klatreren blir mer forsiktig med slike partier i ettertid. Derimot hvis man tenker at siden den løse steinen er ute, så er det kanskje tryggere å klatre videre nå, vil man da ha blitt negativt påvirket fordi man tenkte ut positive alternativer, og en utsetter muligens seg selv og sikrer for mer risiko, da dette kanskje er et farlig område (Mcmullen & Markman, 2000, s. 575-576). Altså hvordan man tenker rundt en risikosituasjon eller nestenulykke, blir viktig når man diskuterer læring fra nestenulykker.

I etterkant av orkanen Katrina, som herjet i USA i 2005, kom det frem at mange ikke hadde evakuert slik de burde ha gjort, det var også gjort dårlige forberedelser av redningstjenester og helsepersonell. I lys av dette, ble det så gjort forskning for å undersøke de underliggende årsakene til dette. Det kom da frem at tidligere erfaringer med orkanene hadde betydelig påvirkning på forberedelsene. Overaskende viste det seg at flere som hadde hatt erfaringer med naturkatastrofer fra før av, var dårlig forberedt for nye (Tinsley, Dillon & Cronin, 2012, s. 1596). Tinsley, Dillon & Cronin (2012) fant gjennom sin forskning at de som har opplevelser med nestenulykker i farlige omgivelser, som en orkan, ofte kommer ut av situasjonen med en form for falsk trygghet eller selvsikkerhet. De trakk blant annet frem et hypotetisk eksempel der man varslet en storm som ville komme til en by (her medførte dette både oversvømmelse osv.). Det var meldt at to av nabolagene i byen ville komme til å treffes, disse kalles for A og B. Begge nabolag har en formening om hva en orkan innebærer og gjør derfor tiltak for å hindre skader. Når uværet er nære, viser deg seg at A ikke lenger vil bli truffet, men B er fortsatt i faresonen. Like før uværet rammer B, roer stormen ned og nabolaget kommer også uskadd ut av hendelsen, det var altså en nestenulykke. I en ny situasjon med storm vil da nabolag B være dårligere forberedt, fordi utfra deres erfaring, oppleves det ikke like truende lenger, mens for A som ikke hadde noen nær opplevelse, vil tiltakene senere være det samme. Noe de også trekker frem i deres forskning, er at hvis et annet nabolag var involvert, la oss da si C, som er mellom A og B byene, og C blir så hardt rammet av uværet. Når B da ser skadene gjort der, vil de gjøre justeringer selv, fordi de skjønner at de slapp billig unna. De lærer altså ved å observere effekt på det andre nabolaget (Tinsley, Dillon & Cronin, 2012, s. 1597-1611). Dette kan kobles til Kolbs modell og at man ikke bare lærer av egne erfaringer, men også av andres.

Slike situasjoner kan man også komme over i klatring. Blant annet kan steinsprang være et fint eksempel på dette. Si at to klatrere er ute i et område hvor de vet at det eksisterer mulig risiko for steinsprang. De gjør derfor tiltak utfra deres kunnskap, ved blant annet bruk av hjelm. De klatrer og etter hvert utløses det en stein, steinen er ikke av betydelig størrelse og spretter derfor bare av hjelmen til sikrer uten å påføre ubehag. Hadde ikke steinspranget skjedd, ville de fortsatt gjort de samme tiltakene, men nå i etterkant er det mulig at de vil opptre mindre forsiktig fordi faren ikke lenger er like skremmende, steinen var jo bare liten. Men hvis en annen gruppe var ute og klatret med dem og en større stein ble utløst av dem og påførte skade på sikrer i den andre gruppen, ville det forsterket opplevelsen om at dette er farlig og at en må være aktsom.

I nyere tid har det også blitt gjort forskning på læring av nestenulykker i trafikken, studiet ble gjennomført i et doktorgradsarbeid av Terum (2018), hvor det ble forsket på hva man lærer av nestenulykker og ulykker i trafikken. Funnen hans pekte til at både ulykker og erfaringer med nestenulykker i trafikken førte til folk oppfattet seg selv som «mer forsiktige». Det ble også funnet at antallet som var forsikte etter nestenulykker var betydelig mindre. Han så også at de som hadde flere erfaringer med ulykker over tid, var mer forsiktige enn før, mens dette ikke stemte med de som hadde gjentatte opplevelser med nestenulykker, det var altså ikke en varig endring i atferd etter disse (Terum 2018, s. 29). Forklaringen som ble gitt var at man overvurderer egne evner pga. positive utfall, noe som skaper en falsk trygghet og bruker dermed ikke erfaringen til å danne nyttig kunnskap for fremtiden i forhold til forebygging av ulykker (Terum 2018, s. 32). Terum (Øvreberg, 2018) understreker viktigheten av å forske på nestenulykker også på friluftsområdet, for å avdekke og forebygge mer alvorlige ulykker i fremtiden. Med dette som bakgrunn blir det interessant å utforske klatreres erfaringer i lys av denne vinklingen.

3. Metode

I denne delen av bacheloroppgaven kommer vi til å gjøre rede for hvilken metode vi har valgt å bruke i oppgaven og hvorfor vi mener denne passer vår oppgave. Deretter kommer vi til å utdype prosessen med å samle inn data for så å gå igjennom hvordan vi har analysert datagrunnlaget.

3.1 Forskningsdesign og metode

Med den åpne problemstillingen vår i tankene, blir det for oss naturlig å forsøke å få en dypere forståelse innenfor tema. For å oppnå dette, blir det viktig å komme tett på klatrere og studere deres refleksjoner og tanker rundt opplevelser med nestenulykker. Det ble derfor naturlig at vi valgte et kvalitativt forskningsdesign (Tjora, 2012, s. 18). Videre ble det naturlig å jobbe med et begrenset antall klatrere, slik at vi får gode og reflekterte svar fremfor mange overfladiske svar (Larsen, 2007, s. 75). Dette har også med kompleksiteten i temaet å gjøre. Oppgaven vil videre følge et utforskende etnografisk design. Hvor det er individets refleksjoner rundt egne erfaringer og handlinger en bruker til å skape orden (Tjora, 2012, s. 21).

3.2 Dybdeintervju og intervjuguide

For å samle inn data til prosjektet valgte vi å gjennomføre dybdeintervjuer. Grunnen til dette, ligger i at vi ønsker å få detaljerte svar rundt informantenes erfaringer med nestenulykker og klatring og eventuelt hvordan dette har endret seg over tid. Vi mener dybdeintervjuet er godt egnet til dette og vil la oss komme i dybden rundt tematikken. Det vil også være egnet for å få frem de gode svarene av informantene, fordi tidsrommet legger til rette for en god samtale mellom intervjuer og klatrer. En annen styrke vi får gjennom dybdeintervjuet er at informantene kan komme med svar rundt temaer som vi ikke tenkte på, som kunne være nyttig til besvarelse av problemstillingen (Tjora, 2012, s. 104-110). Til intervjuene lagde vi en semi-strukturert intervjuguide (se vedlegg nr. 2), der man kun har noen ferdig formulerte hovedspørsmål, som åpner opp for at man kan stille oppfølgingsspørsmål. Dette gjorde vi fordi en slik tilnærming gjør at man kan tilpasse litt for hver informant, slik at man får best mulig informasjon. Vi passet likevel på å stille samme nøkkelspørsmål til alle informantene, vi forsøkte også å være nøye på at oppfølgingsspørsmålene ikke skulle være ledende. Dette sørger også for at man kan sammenligne data på en troverdig måte i etterkant (Kvernmo, 2005, s. 73).

3.3 Utvalg og kriterier

Utvalg forklares som personer som kan uttale seg på en relevant måte i en undersøkelse (Tjora, 2012, s. 145). I vårt tilfelle var dette klatrere som holdt på med uteklatring. Vi ville ha informanter med variert erfaring innenfor uteklatring, med tanke på mulige forskjeller i

forhold til læringsaspektet opp mot nestenulykker. Vi måtte likevel ha noen minimumskrav med tanke erfaring. Vi satt derfor et minstekrav på 2 års erfaring med utekltring. Dette kriteriet var basert på erfaringsnormkrav på ulike kompetansekurs innen klatring. Her var det et fellestrekk for flere kurs at man skulle ha minst 2 år aktiv klatring innenfor feltet. Det andre kriteriet var at informanten måtte ha minst en eller flere erfaringer med nestenulykker. Dette var nødvendig for at vi får belyst problemstillingen for oppgaven. Dette mener vi styrker oppgaves reliabilitet (Tjora, 2017, s. 40-46 & 131-144). Sett i etterkant, burde vi kanskje ha stilt noe høyere krav til erfaringer med nestenulykker, da en av informantene kun hadde en erfaring, noe som førte til at samtalen ble noe begrenset og intervjuet kort.

3.4 Rekruttering

Vi startet rekrutteringsprosessen etter vi hadde fått svar på vår søknad fra NSD. Vi benyttet et strategisk utvalg basert på våre kriterier nevnt i 3.3, en metode hvor forskeren velger ut informantene de tenker er best egnet for å svare på det en ønsker å belyse (Tjora, 2012, s. 145). Gjennom eget nettverk kom vi frem til 3 informanter, som vi hadde litt kjennskap til fra før og en ble vi tipset av veileder, da vårt kjennskap til klatremiljøet i området var noe begrenset. Siste informant fant vi igjennom bruk av snøballmetoden, som forklares som en måte der man blir tipset om potensielle informanter gjennom en annen informant, likevel passet vi på at informanten var egnet til undersøkelsen, og oppfylte våre kriterier (Larsen, 2007, s. 77-79). Med tanke på at vi hadde kjennskap fra før til noen av informantene, passet vi aktivt på å ikke la dette påvirke intervjuet, ved å holde oss så objektive som mulig, men vi er klar over at det kan være vanskelig å være 100% objektive. Vi endte da opp med et utvalg på 5 informanter med variert erfaring innenfor utekltring som tilfredsstilte våre kriterier. Det var også god variasjon på hvor mange opplevelser de hadde hatt med nestenulykker, noen av de minst erfarne hadde også flere erfaringer med nestenulykker. Alle informantene vi kunne nå fysisk ble kontaktet slik, og resterende informanter ble ringt eller kontaktet på epost (Tjora, 2012, s. 145-159). Når alle hadde godtatt å delta i undersøkelsen, kunne vi sende ut infoskriv og samtykkeskjema slik at vi kunne begynne intervjuprosessen, samtykke ble også tatt skriftlig før intervju.

3.5 Datainnsamling

3.5.1 Gjennomføring av intervjuet

Før vi gjennomførte intervjuene hadde vi et pilotintervju med en annen klatrer. Dette gav oss muligheten til å gjøre nødvendige endringer i intervjuguiden. Dette var veldig viktig for oss, da vi selv har lite erfaring med intervjuer, og det var noe vi fikk god nytte av (Larsen, 2007, s. 84-87). Blant annet oppdaget vi under prøveintervjuet at noen av spørsmålene var for vanskelig formulert eller at vi brukte begreper som kunne tolkes på ulikt vis. Vi så det også som nødvendig å legge inn en begrepsavklaring på nestenulykker (Larsen, 2007, s. 84-87).

Intervjuene ble gjort på dagtid, og plassen de ble gjort på var som regel der det passet best for informanten, noe vi avtalte på forhånd. Dette er også en metode en kan bruke for å skape en avslappet stemning for informanten, da vi bruker en lokasjon de er komfortable med (Tjora, 2017, s. 121). Fire av intervjuene ble holdt fysisk ansikt til ansikt, noe som gir oss muligheten til å tolke informantens kroppsspråk osv. (Tjora, 2012, s. 210-212), noe som er vanskelig å få med seg over telefon osv. Et unntak var et intervju, som ble gjennomført over Zoom, dette fordi informanten ikke hadde muligheten til å møte opp fysisk, noe vi er klar over kan påvirke kvaliteten på intervjuet (Tjora, 2017, s. 169-171). Vi var begge var til stede under hvert intervju og vi så på det som en god fremgangsmåte å holde annethvert intervju, dette gav oss muligheten til å gjøre notater underveis, mens den andre gjorde intervjuet. Med tanke på at vi er meget uerfarne i å holde intervjuer, betraktet vi dette som nødvendig, slik at en kunne fokusere fullt på å holde intervjuet (Tjora, 2017, s. 152).

Før intervjuene ble det også tatt skriftlig samtykke, skjema hadde de fått på forhånd slik at dette kunne leses gjennom. Intervjuene ble også tatt opp i form av lydopptak. Intervjuene varierte i lengde og vi tror det hadde lite å gjøre med hvem av oss som intervjuet, da begge opplevde variasjon i lengden. Vi tilskriver forskjell i lengde til at informantene var forskjellige typer mennesker, noen var mer meddelsomme og utfyllende enn andre (Tjora, 2012, s. 210-212). Intervjuene ble holdt over 1 ukes tidsrom og varte alt fra 25 minutter til underkant av 1,5 time.

Ulempen med dybdeintervjuer, er riktignok at det er krevende å utforme en god intervjuguide hvis man har lite erfaring. Vi opplevde og at noen av våre spørsmål var noe like, og at det kanskje opplevdes som litt gjentakende. Videre synes vi at den kanskje ble noe mer strukturert enn hva vi hadde tenkt, men alle oppfølgingsspørsmål ble ikke stilt slavisk, slik at den fungerte som en god kjøreplan for intervjuene. Etter hvert som vi ble tryggere og fikk mer

trening i intervjuene, ble det lettere å stille gode oppfølgingsspørsmål og samtalen fløt bedre som resultat (Tjora, 2012, s. 105). Vi innså også i ettertid at vårt spørsmål som dreide seg om en spesifikk hendelse hadde gjort spesielt inntrykk på informantene kanskje kan ha vært noe ledende, noe vi begrunner til vår manglende erfaring med intervjuer.

3.5.2 Transkribering

Transkribering forklares ifølge Tjora (2012), som en prosess der man gjør det muntlige om til det skriftlige, altså nedskrivning av intervjuet. Med tanke på at vi ønsker å bruke direkte sitater fra informantene har vi da valgt å transkribere intervjuene ordrett. Det vil være noen unntak, vi har blant annet valgt å ikke inkludere lyder, stamming / nøling osv. Etersom dette kan gjøre setningene uoversiktlige (Tjora, 2017, s. 174). Dette kunne vært fint å ha med dersom vi ville fått frem at de sliter med å forklare en spesifikk ting eller at det virket ubehagelig for klatrerne å snakke om, men etter intervjuene betraktet vi ikke dette som relevant for oss. Ulempen med å transkribere og bruke sitater vil være at man mister noe av innholdet som ligger i hvordan informantene snakker, kroppsspråket osv. dette ville vi unngå da, dette muligens kan brukes til å gjenkjenne informantene, noe vi ikke ønsker (Tjora, 2017, 173-175). For å kompensere for dette forsøkte vi å gjøre notater underveis der vi betraktet det som nødvendig (Tjora, 2012, s. 143-145). Intervjuene ble også oversatt til bokmål, da det var variasjon i dialekter i intervjuene, dette var også et bevisst valg for å bevare informantenes anonymitet.

3.5.3 Koding og tematisk analyse

Før vi kunne begynne på analysen så vi det som et godt valg å kode intervjuene. Prosessen startet med innledende koding. Her leste vi igjennom et og et intervju, diskuterte det og gjorde oss opp et helhetsinntrykk (Tjora, 2017, s. 197). Deretter søkte vi etter og laget temaer basert på inntrykkene og lagde fargekoder til hvert tema. Vi kunne så gå inn i de transkriberte intervjuene og markere deler av teksten for hvert tema. Tematisk analyse er en metode hvor man forsøker å lete etter temaer og gruppere data med fellestrekk, som blir relevante når en skal forsøke å besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene man har satt (Johannessen, Rafoss & Rasmussen, 2018, s. 279). Når man er ferdig med det første intervjuet går man så videre til neste, og om man finner noe som kunne vært et mulig nytt tema lager man en ny fargekode for dette (Tjora, 2017, s. 197-199). Dette er en god måte å sammenligne intervjuer på og for å oppdage likheter blant svarene, særlig i en undersøkelse som dette. Når alle intervjuene da var kodet kunne vi gå tilbake å se på det første inntrykket vi gjorde oss, for

å se om det vi satt igjen med stemte overens med den innledende kodingen (Tjora, 2012, s. 179-185).

Videre kommer vi nå til å presentere funnene våre i kapittel 4 igjennom ulike kategorier basert på tema, for å se på mulige sammenhenger og for å skape orden her (Johannessen, Rafoss & Rasmussen, 2018, s. 279).

3.6 Etiske hensyn

3.6.1 Reliabilitet

Når man snakker om reliabilitet i en kvalitativ undersøkelse som denne, så forklares dette ifølge Tjora (2012) som hvor pålitelig og hvor nøyaktig arbeidet med studiet er. I kvalitative studier kan det være en fordel å forklare på hvilken måte man selv kan påvirke undersøkelsen, eller i hvilken grad du selv er involvert. Til dette ønsker vi å redegjøre for vårt eget ståsted. Vi er begge klatrere, og vi har selv hatt egne erfaringer med ulykker og nestenulykker, noe som muligens kan påvirke oppgavens nøytralitet. Likevel kan dette også betraktes som en styrke fordi det muligens gir mer innsikt og forståelse innenfor temaet, noe som kan påvirke undersøkelsens pålitelighet gjennom relevante spørsmål. Videre har vi jobbet aktivt hele veien for å holde oss så nøytrale som mulig til informantenes erfaringer, og vi har forsøkt å være nøyaktige i det metodiske arbeide med gjennomførelsen av undersøkelsen. Vi har også ikke vært direkte involvert i noen av nestenulykkene med informantene. Intervjuene ble som nevnt tatt opp som lydopptak, noe som gir oss muligheten til å benytte oss av direkte sitater som får frem informantens egen stemme. Dette er også med på å styrke reliabiliteten (Tjora, 2012, s. 205). Siden vi fulgte en semi-strukturert guide, vil det være nyanseforskjeller i gjennomføringen mellom forskere, dersom noen andre skulle gjennomført studiet (Tjora, 2012, s. 203-206). Metodikken åpner videre opp for rike data og fortolkning, noe som også vil variere fra forsker til forsker. At vi har vært nøyaktige og transparente i gjennomføring og beskrivelse av undersøkelsesopplegget, er likevel det viktigste aspektet ved kvalitativ forskning, noe som øker reliabiliteten (Tjora, 2012, s. 205-206).

3.6.2 Validitet

Tjora (2012) forklarer at validitet vil si noe om hvor gyldig studiet man gjennomfører er, altså gir undersøkelsen tydelige svar på det en ønsker å finne ut av? Her vil en styrket validitet dreie seg mye om de strategiske valgene man har gjort i undersøkelsesprosessen, blant annet valg av design, utvalgsriterier og metoden for datainnsamling. Videre at man diskuterer

svakheter ved forskningsopplegget og er klar over mulige feilkilder. Vi har redegjort for dette underveis i hele metodekapittelet og tatt med for eksempel manglende erfaring med kvalitative intervjuer og hvordan man selv kan påvirke undersøkelsen. Til slutt vil vi også nevne det at svarene vi fikk av informantene i stor grad samsvarer med eksisterende litteratur og forskning, noe vi mener styrker oppgavens validitet (Tjora, 2012, s. 206-207).

3.6.3 Etikk

Med et tema som nestenulykker hadde vi en del etiske hensyn å tenke på. Først og fremst kan et tema som dette være noe sensitivt, mange har kanskje dårlige erfaringer, eller ønsker ikke å rippe opp i negative hendelser, eller ønsker ikke å dele egne feil som er begått (Tjora, 2017, s. 177). For oss har det derfor vært viktig at opplysningene informantene kommer med blir behandlet fortrolig og at det de forteller ikke knyttes opp til dem som personer. Navnene til informanten eller annen informasjon som kan identifisere personen vil derfor ikke publiseres og alle har blitt anonymisert i studien (Tjora, 2012, s. 175-176). Når man driver med datainnsamling slik vi har gjort, kreves det at man samler inn samtykke fra informanten og at man behandler data i henhold til gjeldende regler for personvern og behandling av personopplysninger. Dette krever godkjenning fra Norsk senter for forskningsdata (NSD) på forhånd. På grunn av dette, sendte vi derfor tidlig inn en søknad til NSD, som etter kort tid ble godkjent etter noen små endringer. Gjennom behandling av søknad i NSD sikrer man at personopplysningene blir behandlet på lovlig og rett vis (Norsk senter for forskningsdata, u.å). Når søknaden ble godkjent (vedlegg nr.3) kunne datainnsamling begynne og informasjonsskriv ble utsendt. I informasjonsskrivet ble det tydelig beskrevet hvordan opplysninger i dette prosjektet blir behandlet og annen viktig informasjon (Norsk Senter for forskningsdata, u.å), se vedlegg nr.1.

4 Resultater og diskusjon

I denne delen av oppgaven kommer vi til å presentere funnene vi har gjort igjennom den tematiske analysen, for så å diskutere det opp mot relevant teori. Først vil vi diskutere funn relatert til klatring og rutiner (4.1.1), forhold til risiko (4.1.2) og deres bevissthet rundt nestenulykker (4.1.3). Deretter vil vi presentere og diskutere funnene relatert til erfaringsbasert læring. Først deres tanker rundt årsak til nestenulykker (4.2.1), deretter deres refleksjoner rundt egne opplevelser (4.2.2) og til slutt hvordan dette har påvirket atferd (4.2.3) Til slutt vil vi ha en oppsummering før vi forsøker å besvare problemstillingen.

4.1 Erfaring med klatring, risiko og nestenulykker

4.1.1 Klatring og sikkerhetsrutiner

Informantene drev med flere ulike former for klatring, til felles hadde alle at de drev med sportsklatring, og det var også et stort antall som drev med tradisjonell og alpin klatring, to av informantene hadde også en del erfaring med isklatring. Under har vi laget en tabell med informasjon om informantene og deres klatreefaring.

Tabell 1. Bakgrunnsinformasjon om informantene.

Informantnummer:	Alder, kjønn og klatreefaring:	Klatregren:
Informant 1	Mann, 49 år gammel med 32 års erfaring.	Alpin, Sport og Trad.
Informant 2	Mann, 33 år gammel med 10 års erfaring.	Alpin, Is, Sport, Is og Trad.
Informant 3	Mann, 38 år gammel med 26 års erfaring.	Alpin, Is Sport og Trad.
Informant 4	Mann, 25 år gammel med 3.5 års erfaring.	Sport og litt klatring på flere taulengder.
Informant 5	Mann, 21 år gammel med 3 års erfaring.	Sport og Trad (fjellklatring og på klippe).

Uansett hvilken klatregren informantene holdt på med, var sikkerhetsrutiner en tydelig gjenganger hos alle. Informantene var tydelige på viktigheten med å følge og benytte seg av de enkle og grunnleggende sikkerhetsrutinene, som blant annet kameratsjekk for å unngå mulige menneskelige feil. Informant nummer 1, den mest erfarne med 32 års erfaring, sier blant annet til vårt spørsmål om hans sikkerhetsrutiner:

“Ja, litt stort spørsmål, men det ene begrepet jeg vil ta frem er jo metode, at en på en måte har lært seg eller etablert metode som mange bruker” (Informant 1)

Det informanten forklarer her, er at det for ham er viktig å ha lært seg metoder, eller former for sikkerhetsrutiner som mange andre klatrere bruker. Dette innebærer da for eksempel generelle rutiner for sikkerhet, som kameratsjekk som er en av de vanligste rutinene en

gjennom fører i forkant av klatringa (Tronstad, 2015, s. 156-158). Informant 1 sa også videre at:

“Hvis vi går til Tronstad sin bok så bygger jo den på at man bygger opp, han bruker vel redundans eller på en måte at du har dobbel margin. Så hvis du gjør en feil, så skal nødvendigvis ikke den feilen utløse til en ny feil eller en ulykke” (Informant 1)

Med redundans eller dobbel margin mener informanten her at man på et vis alltid er sikret på to områder, slik at dersom du gjør en feil, dekkes det ved at du har et ekstra ledd i sikkerheten (Tronstad, 2015, s. 247). Svarene fra de andre informantene var svært like her, uavhengig av erfaring og nestenulykkeopplevelser.

Et annet funn i forhold til sikkerhetsrutiner, var at vi fant tendens til at de mer erfarne informantene, altså 1,2 og 3, var mer konservative eller nøye på *hvem* som sikret dem under klatring og hvilken type taubrem som ble benyttet av sikrer. Informant 2 uttrykte blant annet at det å bli sikret av en som var uerfaren var skummelt og Informant 3 derimot forklarte blant annet at grunnen til at han benyttet slik brems var fordi han mener ingen har fokus 100% av tiden. Disse refleksjonene kan da tyde på at informantene er bevisste om faren menneskelig svikt utgjør, da dette står bak svært mange ulykker (Tronstad, 2015, s. 238). Bruk av automatbrems vil da være et godt tiltak mot dette da Tronstad (2015) forklarer at slike bremses gir deg større margin for å gjøre tabber enn en standard taubrem, selv om det egentlig fortsatt krever ens oppmerksomhet (Tronstad, 2015, s. 62). Søk i ulykkesdatabasen til NKF fra 2020 tyder og på at mange av ulykkene knyttet til nedfiring var grunnet menneskelig feil (Norges Klatreforbund, 2020). Noe som også stemmer overens med Tronstad (2015), som forklarer at feil bruk av klatreutstyr står bak omtrent 1/3 av ulykker i klatring (Tronstad, 2015, s. 238). Dette så vi ikke hos de mindre erfarne klatrerne, annet enn at informant 4 benyttet seg av automatisk brems (GriGri), hvor årsaken til dette er noe vi kommer tilbake til etterpå da dette var av andre årsaker relatert til nestenulykker.

Et annet interessant funn her, var at kun to av informantene nevnte viktigheten med planlegging av tur, ikke bare mens man er ved veggen, men også før en skal ut på selve turen. Dette ble nevnt av informant 3 og 5, som begge hadde en interesse for alpin / fjellklatring. Disse klatreformene kjennetegnes av betydelig flere risikomomenter, noe som krever mer innsats på planleggingssiden. Her kan en blant annet være borti løst fjell, skredterreng osv. (Tronstad, 2015, s. 218-220 & 244). Dette kan da tyde på at deres erfaringer her har vært

overførbare til en ny situasjon, som vil stemme overens med erfaringsbasert læring (Kolb, 2014, s. 92-95).

4.1.2 Informantenes forhold til risiko

Med tanke på hvordan informantene forholder seg til risiko så kom det veldig tydelig frem at informantene hadde et klart definert forhold til risiko. Alle virket som de hadde god forståelse for risikoen som klatring innebærer, noe som stemmer overens med eksisterende forskning (Tronstad, 2015, s. 232). Informantene var for det meste konservative når det kom til å ta risiko eller testing av egne grenser. Det kom frem blant flere av informantene at de helst ønsket kontroll fremfor spenning, noen påsto også at de egentlig kun klatret for selve naturopplevelsen det gir. Informant 2 sa dette om egen risikoatferd:

“Men hvor mye risiko tar jeg. Det kommer kanskje litt an på målet er og hvis det er noe jeg har drømt om veldig lenge så er man kanskje villig til å pushe litt mer, men generelt så tror jeg ikke er spesielt risikovillig egentlig. Tror jeg liker å ha kontroll og så har du sånn de tingene jeg klatrer nå er mye vanskeligere og mye mer sånn krevende enn når jeg begynte å klatre, men jeg har også mye mer erfaring og er mye mer kompetent enn når jeg begynte. Så fordi jeg kan klatre en greie nå, som for noen ser veldig vanskelig ut, så er det ikke nødvendigvis sånn jeg opplever det fordi det er noe jeg har bygd opp, en erfaring liksom”
(Informant 2)

Informant 2 var da tydelig på at han til tider kanskje kunne være villig til å strekke grensene litt for å nå et mål, men som oftest var kontroll det ønskelige. Likevel så nevner han og det at han kanskje driver med former for klatring som kan virke veldig risikofylt for andre, men for ham oppleves det som innenfor hans komfortsone, nettopp fordi han er erfaren. Tronstad (2015) forklarer dette som en treningssak, etterhvert som en klatrer og blir bedre virker også mye av det som i begynnelsen er truende mindre skummelt, blant annet opplevelsen av høyder, hvor krevende ruten er osv. (Tronstad, 2015, s. 258). Dette burde sees i sammenheng med hva Gangdal (2008) nevner; det at man opplever situasjonen som enkel, kan føre til at ulykker brått kan skje, og dette kan muligens tyde på en falsk form for trygghet hos informanten (Gangdal, 2008, s. 9).

4.1.3 Bevissthet rundt nestenulykker

Under diskusjon av hvor ofte klatrerne opplevde nestenulykker gjorde vi et meget interessant og uforventet funn, rundt hvor bevisst en var med tanke på nestenulykke opplevelsene.

Informant 1 2 og 3, de mest erfarne informantene, mente at det var vanskelig å vite om man

faktisk var i en nestenulykke, noe som gjorde det vanskelig å si hvor ofte man opplevde de (likevel er det viktig å nevne at alle hadde konkrete opplevelser de husket med nestenulykker). Informant 2 forklarte det slik;

“Det som er litt vanskelig, jeg tenkte litt før jeg kom hit skulle jeg prøve å tenke på sånn nestenulykke jeg har hatt og sånn også er det mye av det hvor jeg tenker sånn, kanskje det var sinnsykt nærme at jeg strøk med der liksom uten at jeg har vært klar over det liksom. Og det er spesielt sånn vinterstid, med snø og sånt. Snø er jævlig skummelt, skred og sånt. Det er jo en del, der er jo ikke bare skikjøring det er klatring og hvor du er innom snø. Det synes jeg er sinnsykt skummelt, og der kan det ha vært sinnsykt nærme noen ganger uten at jeg har visst det. Også er mye sånn steinsprang og sånn, der kan jeg ha vært horribelt nærme mange ganger uten å ha visst det.” (Informant 2)

Terum (2018), som forsket på effekten av nestenulykker i trafikken, gjorde funn som ligner litt på dette. Han fant at om informantene i flere sammenhenger opplevde mestring i en risikosituasjon som kunne ha ført til en ulykke, og hvis en da opplever situasjonen som mestret, vil det ha betydelig påvirkning for læring av situasjonen, da en har lite behov for refleksjon rundt hva en kunne gjort annerledes (Terum 2018, s. 29-32). Forskjellen på dette og funnet vårt, ligger da i at man her ikke er bevisst situasjonen. Dette blir da interessant når det diskuteres rundt læring, noe vi kommer til å gjøre senere.

Informantene med mindre erfaring har også færre erfaringer å dele omkring nestenulykker. De opplevde seg som heldige som ikke hadde slike erfaringer spesielt ofte. Informant 4 sa for eksempel:

“Veldig sjeldent. Har egentlig bare opplevd det en gang. Har ikke vært med eller sett andre som har vært i en nestenulykke” (Informant 4)

Med dette funnet ovenfor i bakhodet, stiller vi oss da spørsmålet, hva om informanten faktisk har vært i flere nestenulykker, men har ikke reflektert over det?

4.2 Erfaringsbasert læring

4.2.1 Opplevelsen av årsak til nestenulykker

Selv om variasjon i erfaring var nokså stor, hadde informantene omtrent helt like refleksjoner rundt årsak til nestenulykker. Samtlige mente at det var menneskelig svikt som sto bak de fleste nestenulykker. Noe som stemmer godt overens med Tronstad (2015, s. 240-244). Dette

forsterkes av statistikk rapportert til NKF sin ulykkesdatabase (2020), hvor årsaken bak 3 av 5 nestenulykker dreier seg om menneskelig svikt, mens de resterende handler om steinsprang (Norges Klatreforbund, 2020). Videre tyder litteraturen på, at selv om det i noen tilfeller kan se ut som at det er faktorer i miljøet som kan forklare en nestenulykke, så er likevel mennesket sin involvering og atferd noe som kan ha betydning på dette, og ofte kan mennesket selv utløse en hendelse knyttet til ytre omstendigheter (Tronstad, 2015, s. 237). En kan også forklare dette gjennom ulykkes- teori, hvor man får en dominoeffekt (Horgen & Christoffersen, 2019, s. 146). Informant 5 forklarte dette på følgende vis hvordan miljøet påvirker mennesket og hvordan dette igjen kan føre til menneskelig svikt:

“Jeg har jo veldig tro på at mye av det har med, altså det virker som om det er menneskelig svikt eller ting som mennesker ikke har noe kontroll over. Så vi snakker om fjellklatring, så er det jo, det kan komme steinsprang og dezt kan på en måte, det kan gjøre noe mer med at man kan være oppmerksom på det, ha en ide om hva man skal gjøre om det skjer og sånne ting, men hvis det skjer så skjer det jo, du får aldri kontrollert det helt. Men jeg tror jo at veldig mye av ulykkene er jo, det er menneskelig svikt da som gjør om det går bra eller ikke sånn sett. At du har noe som skjer naturlig og så kan menneskelig svikt gjøre om det blir en faktisk ulykke eller nestenulykke da” (Informant 5)

I dette sitatet ser vi at miljøet eller de objektive farenes betydning for nestenulykker, som kan føre til at man i noen tilfeller kan man være på feil sted til feil tid. Sitatet viser også at bevissthet rundt slike tilfeller er viktig i forhold til ytre omstendigheter (Tronstad, 2015 s. 237). Hvis vi da argumenterer for at læring er noe som skjer gjennom refleksjon rundt en erfaring, slik Kolbs (2014) teori forklarer, vil en ikke lære noe, om en ikke bevisst opplever eller har nok oppmerksomhet på den konkrete erfaringen (Kolb, 2014, s. 21-24 & 76-78).

4.2.2 Refleksjoner rundt nestenulykkene

Med tanke på læring var vi interesserte i å høre informantenes refleksjoner rundt egne erfaringer med nestenulykker. Først og fremst var det dette med grad av bevissthet om man var i en nestenulykke eller ikke. Dette vil jo da ha stor betydning for læring av disse hendelsene, slik vi fant i 4.2.1. Hvis en baserer seg på Kolb (2014) og hans teori for læring, vil en være nødt til å reflektere rundt hendelsen for at en skal lære (Kolb, 2014, s. 76-77). Et meget interessant funn, var at det var forskjell i hvordan positive eller negative tanker rundt utfall av hendelsen påvirket læringspotensialet i erfaringen med nestenulykken. Som vi trakk frem tidligere, så kan refleksjon der en fokuserer på negative utfall ha positiv påvirkning og føre til mer forsiktighet eller bedre tiltak for å takle en hendelse i etterkant (Mcmullen &

Markman, 2000, s. 575-576). Refleksjon der en fokuserer på positive utfall derimot kan ha motsatt effekt og føre til en falsk form for trygghet hvor en ikke endrer atferd (Mcmullen & Markman, 2000, s. 575-576) eller at man kommer ut av situasjonen dårligere forberedt (Tinsley, Dillon & Cronin, 2012, s. 1597-1611). Dette var noe som vi fant i flere av svarene til informantene, blant annet sa informant 4 noe som illustrerte begge sidene av dette veldig godt:

“Vi var og klatret på Kvam, på folkehøgskole veggen ... Og så var vi helt på starten, kanskje klatret to meter da ... Så kom det vel en ... og jeg så den faktisk ikke selv da, men det var han som sikra meg som så den, det var jo en sånn steinblokk som kom ovenfra. Den landet en halv meter fra meg kanskje, og det var høyt opp, ca. helt i starten av ruta. Den traff bakken og smuldra opp i tusen biter. Den landet litt foran meg, jeg så inn i veggen, så jeg hørte den jo, men han som sikra. Da var vi litt sånn “Oi shit”. Det var vel første året. Det er sånn som kan skje. Jeg så vel på det, følte feltet som trygt og etablert og det hadde vært der en stund. I etterkant hadde vi jo ikke hjelm noen av oss. Jeg vet ikke om det hadde hatt noe å si fordi den var svær. Det hadde jo ikke skadet og hatt hjelm. Jeg kjøpte hjelm etterpå” (Informant 4)

Vi stilte så spørsmål om hva han tenkte om denne hendelsen i ettertid og informanten svarte som følgende;

“Der og da, så tenkte jeg litt sånn oi, hva skjedde nå! Og så tror jeg klatret opp ruta. Fordi det var jo noen som hadde klatret der før oss. Så tror ikke vi tenkte det at nå har det jo gått steinsprang, da kommer det jo ikke en til. Jeg vet ikke om det var så smart, men vi gjorde hvert fall det. Sånn i etterkant kjøpte jeg hjelm for jeg tenkte det er jo smart” (Informant 4)

I dette tilfellet tenkte informanten positive tanker rundt utfall rett etter steinspranget skjedde. Steinspranget hadde jo allerede gått, da vil det ikke skje igjen, var refleksjonen til klatreren. Han tenkte ikke hva om det faller en sten til? Her gikk det heldigvis fint, men hadde ruten hatt mer løs stein, kunne dette hatt store konsekvenser for informanten og partneren, på et vis kan man si at de utsatte seg selv for potensielt mer fare, siden de fortsatte klatringen uten å gjøre tilpasninger, informant 4 sa selv:

“Jeg var ikke så erfaren, han jeg klatret med hadde klatret en del. Jeg tror ikke vi gjorde noen refleksjoner. Gikk videre og ikke tenkte så mye på det der og da.” (Informant 4)

Hvis vi da ser på dette funnet opp mot McMullen & Markmans (2000) samt Tinsley Dillon & Cronins (2012) forskning ser vi at dette stemmer overens med den etablerte forskningen. Ved

å ha en nestenulykke hvor konsekvensene ikke opplevdes som nære, tenkte de positive tanker rundt hendelsen, og de fikk et forhold til ulykken hvor den virket mindre truende og som resultat var mindre omtenksomme rundt risiko og konsekvens (Mcmullen & Markman, 2000, s. 575-586 & Tinsley Dillon & Cronin, 2012, s. 1597-1611). Igjen kommer vi tilbake til Grimeland (2008), som sier at det er i de situasjoner hvor man får trygghetsfølelsen man skal være forsiktig, for den er ikke alltid til å stole på (Grimeland, 2008, s. 9). I ettertid når informanten gjennom refleksjon fikk tenkt mer på hvordan det kunne gått galt, ble tiltak implementert. Informanten gjorde da endringer i egen atferd, blant annet skaffet han seg hjelm og forklarte at han kanskje var litt mer obs på plassene han klatret. I tillegg til dette begynte også informanten å bruke automatisk brems (grigri), som et sikkerhetstiltak dersom sikrer får stein i hodet (Mcmullen & Markman, 2000, s. 575-576). I henhold til Kolbs teori (2014) betyr dette at man tolker en situasjon man har opplevd før på en ny måte gjennom ytterligere ny refleksjon. Vi tenker også det er interessant å nevne at bruken av hjelm har hos informanten ikke vært sterkt innført, noe han selv innrømmer er et dårlig valg. Dette kan muligens tyde på at mulige endringer i atferd ikke er varige, noe som stemmer overens med et av Terums (2018) funn, som tydet på at gjentatte erfaringer med nestenulykker ikke førte til forsiktighet sett på lang sikt (Terum 2018: 29). Dette er vanskelig å bekrefte gjennom våre intervjuer, ettersom informant 4 var den eneste som gikk i dybden på dette, men det er et interessant funn å merke seg.

Andre informanter hadde også lignende uttalelser, blant annet hadde informant 2 noen refleksjoner som lignet veldig på fortellingen til informant 4:

“Også er det mye sånn steinsprang og sånn, der kan jeg ha vært horribelt nærme mange ganger uten at jeg har visst det. Jeg tror det er veldig mange ganger hvor jeg har hatt stein som har rast ned forbi meg og ganske nærme, men så har jeg bare glemt kanskje fordi det har ikke noen konsekvens der da, men så er det sånn åja hadde en stein sust en og en halv meter forbi meg det er liksom ikke noe jeg tenker over fordi den traff meg jo ikke, så glemt med en gang igjen da” (Informant 2)

Det er omtrent den samme erfaringen som informant 4 hadde gjort seg. På grunn av at han tenkte på det positive utfallet av at det gikk jo bra, og ikke over hva som kunne skjedd, reflektere han lite over hendelsen og glemte at den skjedde relativt fort. Senere i intervjuet nevnte han også dette;

“Det var en hendelse, det er et steinsprang jeg husker veldig godt, det var på et sportsklatrefelt, i Østerdalen. Jeg sto å sikra og han som klatret løste ut en sånn diger stein som landet rett ved siden av meg. Det er sånn en steinsprang hendelse jeg husker da, og det gikk veldig bra da, men jeg kunne slått meg i hjel på en måte” (Informant 2)

Her endrer det seg ved informanten tydelig så konsekvensen, han så hva som kunne skjedd og tenkte over konsekvensene det ville ha hatt dersom steinen faktisk traff, og det påvirket ham i etterkant slik han forklarer her. Dette kan da ifølge Tinsley, Dillon & Cronins (2012) forskning føre til at han muligens vil gjøre bedre sikkerhetstiltak videre (Tinsley, Dillon & Cronin, 2012, s. 1597-1611), og igjen litt senere i intervjuet forteller han følgende:

“Hvis man har vært i en hendelse hvor det nesten gikk galt, tenker man på det i ettertid og er kanskje mer opptatt av sikring til neste gang” (Informant 4)

Det siste funnet vi gjorde rundt refleksjon var da at vi så en tydelig sammenheng mellom negativt vinklet refleksjon rundt nestenulykker og endring i atferd, noe vi går mer over i neste underkapittel, vi kommer derfor bare til å kort gjennomgå dette nå. Informant 2, var blant annet et veldig godt eksempel på dette. Han hadde flere erfaringer med nestenulykker, en av disse var en hvor noen i gruppen han klatret med ble hengende fast i en rappell over halve natten. Her hadde ikke informanten mulighet til å hjelpe da de allerede hadde rappellert ned, og måtte derfor vente på hjelp. Dette var noe som fikk informanten til å reflektere over hendelsen i ettertid og hva han kunne gjort annerledes. Informant 2 sa som følgende;

“Ja og sånn rappell har jeg kanskje blitt mer konservativ på og. Ikke stol blindt på alt av rappellfeste og sånn som ligger rundt omkring i fjellet og rusk og rask liksom. Mye sånn blokk og dritt i Jotunheimen, som ikke bare kan stole blindt på liksom og heller legge igjen litt mer sånn taustumper. enn å bare tre tauet rundt et tre og rappeller ned fordi det har kilt tauet fast. Veldig sånn nøye med å lage ordentlige rappellfester, ikke bare stole på all mulig gammel dritt og ta alt for raske løsninger der man på en måte gjør et ordentlig stykke arbeid så du kommer deg ned på en grei måte. Og det er jo litt sånn erfaring å finne ut at det er kjipt å sette tauet fast på rappell, det er litt sånn klønete” (Informant 2)

Dette var da et av flere eksempler der refleksjon med tanker på hvordan det kunne gått galt eller hva en kunne gjort annerledes, førte til at informantene endret atferd i etterkant. Dette så vi i flere av intervjuene, og i noen tilfeller hadde informantene observert andre og sett konsekvenser av en handling og gjort tiltak selv, selv om de ikke ble direkte påvirket av hendelsen, noe som stemmer overens med forskningen rundt orkanen Katrina, hvor de så at de

som observerte skade påført andre var mer sannsynlig til å gjøre egne atferdsendringer for å unngå dette selv (Tinsley, Dillon & Cronin, 2012, s. 1597-1611). Dette stemmer også overens med Kolbs (2014) læringsmodell, der man kan observere andre istedenfor å være den som selv er i situasjonen (Kolb, 2014, s. 76-78 & 92-95).

4.2.3 Endring i atferd

Informant 1 var blant de som opplevde seg minst påvirket av erfaringene med nestenulykker, noe som var interessant siden han var den mest erfarne med over 30 års erfaring. Når vi snakket om hvordan en nestenulykke påvirket ham i etterkant av en hendelse svarte han;

“Nei det handlet mer om bevisstgjøring, at det kanskje er en av grunnene til at jeg har blitt mer konservativ i forhold til hvem jeg klatrer med og hvem som på en måte sikrer meg”

(Informant 1)

Han følte seg ikke spesielt påvirket av nestenulykken han hadde vært i. Ulykken vi snakket om under intervjuet handlet om noe som nesten endte i et fall. Klatreren var ikke helt konkret på om det var dette som faktisk førte til endringen i atferd hvor han ble mer konservativ til hvem han valgte å klatre med. Han mente det var vanskelig å si noe om man tar med seg noe videre til nye situasjoner av disse hendelsene, på grunn av at det er vanskelig å bekrefte om man er i en nestenulykke. Likevel kan man argumentere for at bevisstgjøring, som han snakker om, er en form for endring i atferd, siden man ser etter den mulige farer og gjør tiltak om nødvendig, noe som stemmer overens med syklusmodellen til Kolb (Kolb, 2014, s. 76-78). Bevisstgjøring er blant annet noe Tronstad anser som viktig i ulykkesforebygging (Tronstad, 2015, s. 248-249 & 264-266). Da informant 1 redegjorde for hvordan unngå nestenulykker, trakk han også frem viktigheten med å jobbe med dobbel margin, noe som kan tyde på at han har lært gjennom sine erfaringer, men kanskje er det så innarbeidet at han ikke tenker så mye over det lenger.

Flere av de andre informantene forklarte at erfaringene med nestenulykker hadde hatt stor påvirkning på dem. Informant 3 kom med et eksempel på dette. Han hadde tidligere ikke brydd seg stort om hvordan slynger hang og eventuelle kanters påvirkning, siden han hadde vært i situasjoner hvor dette hadde gått fint tidligere, noe som i litteraturen har vært gjenstand for det man kaller falsk form for trygghet (Grimeland, 2008, s. 9). Men etter en hendelse hvor han skulle bolte ruter hvor han testet nytt utstyr, endret dette seg. Han hadde begynt å klatre og hadde klippet seg inn for å rense et område. Når tauet ble strammet inn av sikrer, røk slyngen han nylig hadde klippet seg inn på da den lå over en skarp kant. Han hadde sett dette,

men tenkte ikke stort over det fordi det hadde gått greit tidligere. Heldigvis hadde han isøksker som han hang i, noe som førte til at han ble hengende på plass, men fallet kunne blitt katastrofalt, noe han reflektere over i ettertid;

“Ble veldig mye mer bevisst på det med slynger og karabiner og skarpe kanter og sånt etterpå, det er helt klart” (Informant 3)

Vi så flere slike eksempler blant informantene blant annet begynte informant 4 å klatre med grigri etter hendelsen med steinsprang, som vi nevnte tidligere. Han reflekterte etter hendelsen hva som kunne skjedd dersom sikreren hadde blitt truffet av stein:

“Jeg har jo fått meg grigri da, som jeg ser på som mer sikkert enn å bruke vanlig taubremse for den som sikrer. Hvis han får noe i hodet, så slipper han tauet så er du jo ikke sikra lenger. Med grigri har du jo et ekstra ledd for sikkerheten” (Informant 4)

Mye av disse endringene vi fant går på spesifikke ting, som for eksempel bruk av sikringer, hvilket utstyr man bruker osv., men vi så også eksempler der man så litt større og betydelige endringer i atferd, blant annet forklarte av informant 5:

“Hvis jeg klatrer en multipitch på trad nå, så ville jeg automatisk tenkt tilbake på hvis jeg har mye formeninger om at det er mye steinsprang på denne ruten, så ville jeg automatisk tenkt at hvor det er best mulig å sette opp standplass i forhold til le. Jeg hadde nok ikke vært så påpasselig med det hvis jeg ikke hadde vært i den hendelsen med steinsprang” (Informant 5)

Her hadde da en erfaring med steinsprang hatt betydelig påvirkning på hans atferd, og han bruker erfaringen mer generelt i klatringen, ved å blant annet gjøre forberedelser for å sjekke steinkvalitet, hvordan man setter opp standplass osv. Dette er et veldig godt eksempel hvor en er gjennom alle trinnene i Kolbs (2014) syklusmodell. Man har en erfaring, reflekterer over den, lager noen hypoteser og prinsipper før man prøver det ut i en ny situasjon (Kolb, 2014, s. 76-79). Det interessante her er at erfaringslæringen ser ut til å bli integrert som universelle sikringsprinsipper i klatring over tid.

Vår analyse viste derfor at erfaringer med nestenulykker kunne føre til endringer i atferd, selv om dette innebar ulike endringer. Informant 2 forklarte dette slik;

“Bevisst. Preget av det man opplever. Hvis man har vært i en hendelse hvor det nesten gikk galt, tenker man på det i ettertid og er kanskje mer opptatt av sikring neste gang. Post traumatisk stress. For eksempel en ulykke der en sikring falt ut og du nesten går i bakken.

Veldig redd og stort fokus på sikkerheten. Hvis man ikke har opplevd det så vet man ikke”
(Informant 2)

Ut fra analysen ser vi tydelig at nestenulykkene har hatt påvirkning på klatrerens atferd, i stor og liten grad og på ulike måte. Noen ganger innebærer atferd det å være oppmerksom på farer som kan oppstå og hvordan de kan være forberedt på dem, noe som er viktig for å unngå fremtidige ulykker (Tronstad, 2015, s. 264). Gjennom økt bevissthet kan man da og unngå opplevelsen av den falske tryggheten (Grimeland, 2008, s. 9).

4.3 Oppsummering

Gjennom analysen av dataene vi samlet inn, har vi studert noen klatre med variert erfaring. Vi så at gruppen holdt på med mange former for uteklatring. Gruppen generelt hadde stort fokus på sikkerhet og de enkle rutinene. Ingen opplevde heller seg selv som spesielt risikovillige, selv om de kanskje hadde vært mer villige til å ta risiko tidligere. Det kom også tydelig frem at det er vanskelig å vite for klatrere om de er i en nestenulykke, i mange sammenhenger kan man også fort glemme en hendelse, fordi man ikke ble påvirket og derfor ikke tenkte noe mer over det, noe som da potensielt kan ha negativ påvirkning med tanke på læring gjennom et erfaringsbasert læringssyn. Informantene uttrykte likevel at ulike erfaringer med nestenulykker hadde ført til endringer i deres atferd, noe som vi så hadde en direkte sammenheng med refleksjon over mulige negative utfall av en hendelse og hva man kunne gjort annerledes.

Et meget interessant funn som samstemmer med etablert teori, var at det var forskjell i hvordan positive eller negative tanker rundt utfall av hendelsen påvirket læringspotensialet i erfaringen med nestenulykken. Vi så også at der det ble reflektert rundt positive utfall (f.eks. det gikk jo bra, og da skjer det nok ikke igjen), skjedde det lite læring. Videre fant vi også aspektet med økt oppmerksomhet og søk etter risikofaktorer i nye situasjoner som en endring i atferd hos erfaren klatrer, noe vi tolket som et resultat av erfaringsbasert læring over tid. Her er læringen så automatisert at det er vanskelig å sette ord på konkrete hendelser.

5 Konklusjon

Formålet med studiet vårt var å få en dypere forståelse rundt hvordan erfaringer med nestenulykker påvirker klatrere og hvilken betydning dette kan ha for endringer i atferd med tanke på håndtering av risiko. Undersøkelsen har blitt gjort gjennom en kvalitativ studie med bruk av individuelle dybdeintervjuer med uteklatrere med variert erfaring og egne erfaringer med nestenulykker. Vi har da gjennom teori rundt klatring, risikoaspekter og erfaringsbasert læring forsøkt å besvare følgende problemstilling:

Lærer uteklatrere med variert erfaring av opplevelser med nestenulykker?

I likhet med Tinsley, Dillon & Cronins (2012) studie fra 2008 viser studiet vårt at erfaringer med nestenulykker ikke alltid bidrar til læring. I noen tilfeller kan en erfaring med nestenulykker potensielt utsette klatreren for mer fare, som for eksempel at en fortsetter å klatre i steinsprang-utsatt terreng etter å ha opplevd steinsprang, hvor steinen ikke traff noen, da faren ikke virker like truende. Likevel tyder også våre funn på at læring absolutt er mulig, dersom en reflekterer over hva som kunne gått galt eller hva en kunne gjort annerledes, noe som også stemmer overens med eksisterende forskning (Tinsley, Dillon & Cronin, 2012, s. 1597-1611). Ifølge McMullen & Markman (2000) vil mennesker ofte ha en tendens til å reflektere mer inngående etter stressende hendelser eller hendelser med mulige store konsekvenser, hvor denne typen tenking kommer naturlig (McMullen & Markman, 2000, s. 575-576). Vi så lignende funn hos våre klatrere, da flere naturlig tenkte over hva som kunne gått galt etter deres erfaringer, men i flere tilfeller så vi også at hendelsene ble oppfattet som mindre truende ettersom konsekvensene ikke virket nære. Dette er også noe som stemmer overens med Tinsley, Dillon & Cronin (2012), hvor det ble oppdaget at flere som har hatt opplevelser med nestenulykker kommer ut av hendelsen med en form for falsk trygghet ovenfor faren (Tinsley, Dillon & Cronin, 2012, s. 1597-1611). Disse funnene ligner også på det som ble observert i studiet til Terum (2018), hvor trafikanter med gjentatte opplevelser rundt nestenulykker, i ettertid ikke utviste mer forsiktig atferd (Terum 2018, s. 29).

Funnene våre pekte på at der en fikk reflektert over hendelsene, og da mer spesifikt på hva en kunne gjøre annerledes eller hva som kunne gått galt førte til positive endringer i atferd som gikk i retning av endring i sikkerhetstiltak og risikoatferd, med andre ord læring. Hvis en ikke hadde hatt disse tankene ville en muligens tenke at man er kompetent nok som man er og trenger ikke endre noe (McMullen & Markman, 2000, s. 581). Funnene stemmer også overens med Kolbs (2014) teori om erfaringsbasert læring. Hvor læring er en prosess, hvor en har en

erfaring, reflekterer over den og endrer holdninger utfra det (Kolb, 2014, s. 76-78). Det vi oppdaget som problematisk med tanke på læring var da at flere hadde vansker med å tolke om man er i en nestenulykke eller ikke. Hvis man ikke registrerer en potensielt farlig situasjon, vil en ikke få noe ut av den. Videre fant vi at det er mulig å lære av andres erfaringer og at man kan reflektere på nytt i ettertid over en nestenulykke, noe som derfor kan føre til læring og som samstemmer med Kolb (2014) sin modell.

Med andre ord kan vi basert på vår studie, konkludere med å si at nestenulykker innebærer gode læringsmuligheter for å bedre sikkerheten i klatring, men det krever at en er klar over situasjonen, og at en reflekterer over hva som kunne ha skjedd, hva en kunne gjort annerledes ikke bare det at det faktisk gikk bra. Og i de tilfellene hvor en lærte noe av nestenulykkene, kunne vi finne en tydelig endring i atferd med konkret tiltak som var blitt gjennomført.

Studiet bygger da videre på mye av den eksisterende teorien rundt emnet, blant annet McMullen & Markmans (2000) forskning på hvordan negativ refleksjon påvirker læring og endring i atferd (McMullen & Markman, 2000, s. 576-583). Samtidig så vi også at funnene våre styrket funnene til Tinsley Dillon & Cronin (2012), hvor det ble funnet at opplevelser med nestenulykker kan føre til en form for falsk trygghet rundt en reell fare (Tinsley, Dillon & Cronin, 2012, s. 1599-1610), noe Terum (2018) også støtter opp med sin forskning (Terum 2018: 29-32).

Vi har da bare tatt for oss en liten gruppe informanter, noe som gjør det vanskelig å si noe om klatrere generelt, det vil derfor være interessant om noen velger å studere dette temaet videre, da klatring årlig preges av alvorlige ulykker og dødsfall (Tronstad, 2015, s. 232). Klatring er en erfaringsbasert og ferdighetspreget sport, men da er det viktig at den kunnskapen som sitter i hodet på en klatrer, blir tilgjengelig også for flere å lære av. Det vil derfor være behov for mer forskning på læringsaspekter rundt klatring i fremtiden, noe som igjen kan bidra til økt bevissthet og kunnskap om nødvendige sikkerhetstiltak i klatring.

Vi håper mest av alt at studiet kan ha praktisk verdi for klatrere. Et av hovedmålene våre med dette studiet var å utforske muligheten til å hjelpe klatrere å lære av sine nestenulykker. Ved å belyse hvordan man potensielt kan reflektere og lære gjennom ulike opplevelser med nestenulykker, håper vi at flere klatrere som et resultat av vår studie, klatrer tryggere og at mulige ulykker kan avverges. Vi håper derfor at vår studie kan bidra til at klatrere og andre reflekterer mer over nestenulykker og implementerer noen nye rutiner i egen klatring. Et godt

råd er at selv om det gikk bra, så tenk en gang til på hva som kunne gått galt og hva du kunne gjort annerledes.

6 Kilder

Evensen, G. (2019). *Sikker klatring - hvorfor skjer ulykker deg og hvordan unngå at det skjer deg*. Fri flyt AS.

Frafjord, S. (2012, 12. februar). 17 personer omkommet i klatreulykker. *NRK*.
<https://www.nrk.no/rogaland/alvorligste-ulykke-pa-mange-ar-1.7992988>

Gangdal, J. (2008). *Alt du bør vite om klatring*. Aschehoug & Co (W. Nygaard).

Grimeland, G. (2004). *En historie om klatring i Norge 1900-2000*. Fagbokforlaget.

Grimeland, G. (2014). *Kameratredning for klatrere*. (1. utg.). Akilles.

Grønhaug, G. (2021, 03. juni). Klatring. I Store norske leksikon. <https://snl.no/klatring>

Heinrich, H.W. (1931). *Industrial accident prevention; a scientific approach*. McGraw-Hill Book Company.

Horgen, A., & Christoffersen, F. (2019). Helse, miljø og sikkerhet i profesjonsrettet friluftsliv og naturbasert reiseliv. I L. Hallandvik (red.), & J. Høyem (red), *Friluftslivpedagogikk*. Cappelen Damm AS.

Horgen, A. (2019). *Sikkerhet og risiko i norsk friluftsliv og naturbasert reiseliv—en kulturhistorisk studie*. [Doktoravhandling]. Universitetet i Sørøst Norge.
https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/bitstream/handle/11250/2597758/2019_33_Horgen_web.pdf?sequence=1

Horgen, A. (2021). *Dødsulykker i Norsk friluftsliv 2000-2020*. (Skriftserien nr. 67). Universitetet i Sørøst-Norge. https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/bitstream/handle/11250/2732097/2021_67_Horgen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Jakhelln, L.K. (2020, 28. august). Rekordmange interesserer seg for friluftsliv. *Norsk friluftsliv*. <https://norskfriluftsliv.no/rekordmange-interesserer-seg-for-friluftsliv-na-starter-en-ukes-nasjonal-friluftsfest/>
- Johannssen, L. E., Rafoss, T. W., & Rasmussen, E.B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforlaget.
- Klatring og utsyr. (2017, 29. november). *Tradisjonell klatring*. Klatring og utstyr. <http://www.klatringogutstyr.no/tradisjonell-klatring-35255145>
- Kolb, D.A (2014). *Experiential Learning: Experience as the source of learning and development*. (2. Utg.). Pearson Education inc.
- Kvernmo, G. (2005). *Intervju som metode–barn/unge som informanter*. Høgskolen i Akershus. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/208/studenten.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=35>
- Larsen, A.K. (2007). *En enklere metode - veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- McMullen, M.N., & Markman, K.D. (2000). Downward Counterfactuals and Motivation: The Wake-Up Call and the Pangloss Effect. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(5), 575-584. <https://doi.org/10.1177/0146167200267005>
- Norges Klatreforbund (u.å). *Ulykkesoppfølging*. Hentet 11. Desember 2021 fra <https://klatring.no/ulykkesoppfolging>
- Norges Klatreforbund (u.å). *Rapportere ulykke*. Hentet 11. Desember 2021 fra <https://klatring.no/ulykker>

- Norges Klatreforbund, (2021, 02. august). I morgen begynner det! For første gang i historien er sportsklatring med i OL. *Norges Klatreforbund*.
<https://klatring.no/nyheter/2021/08/i-morgen-begynner-det-for-forste-gang-i-historien-er-sportsklatring-med-i-ol>
- Norsk senter for forskningsdata (u.å). *Fyllte ut meldeskjema for personopplysninger*. Hentet 7. desember 2021 fra <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/>
- NOU, 2014: 7. (2014). *Elevenes læring i fremtidig skole*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/NOU-2014-7/id766593/>
- Priest, S., & Gass, M. (2018) *Effective leadership in adventure programming*. (3. utg.). Human Kinetics.
- Statistisk sentralbyrå. (2021, 8. desember). *Idrett og friluftsliv, levekårsundersøkelsen*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/idrett-og-friluftsliv/statistikk/idrett-og-friluftsliv-levekarsundersokelsen>
- Svartdal, F., & Flaten, M. A (1998). *Læringspsykologi*. Ad Notam Gyldendal.
- Terum, J.A. (2018). *Learning from what might have been – judgments and evaluations of counterfactual outcomes* [Doktorgradsavhandling]. UiT Norges arktiske universitet.
<https://munin.uit.no/handle/10037/12468>
- Tinsley, C. H., Dillon, R. L., & Cronin, M. A. (2012). How Near-Miss Events Amplify or Attenuate Risky Decision Making. *Management Science*, 58(9), 1596–1613.
<https://doi.org/10.1287/mnsc.1120.1517>
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (2. Utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (3. Utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.

Tranøy, K. E. (2021, 21. juni). John Dewey. I *Store norske leksikon*.

https://snl.no/John_Dewey

Tronstad, S. (2015). *Innføring i klatring*. (4. Utg.). Akilles.

Trosby, I. (2021, 1. september). Klatring- den nye folkesporten. *Fædrelandsvennen*.

<https://www.fvn.no/lokalsporten/i/y4gOzg/klatring-den-nye-folkesporten>

Ulykkesdatabasen (u.å). *Rapporterte ulykker og nestenulykker*. Hentet 02. November 2021 fra

<https://ulykkesdatabasen.no/rapport>

Øgreid, O. M. (2019, mars). Ille bra inne. *Norges klatreforbund*. [https://klatring.no/artikler-om-](https://klatring.no/artikler-om-sikkerhet)

[sikkerhet](https://klatring.no/artikler-om-sikkerhet)

Øvreberg, E. (2018, 28. februar). Vi lærer lite av nestenulykker. *Forskning.no*.

[https://forskning.no/bil-og-trafikk-partner-psykologi/vi-laerer-lite-av-](https://forskning.no/bil-og-trafikk-partner-psykologi/vi-laerer-lite-av-nestenulykker/285959?fbclid=IwAR3lTu53AJVEBRvYjc0_QGpEdel0RrickjKrZ5fE)

[nestenulykker/285959?fbclid=IwAR3lTu53AJVEBRvYjc0_QGpEdel0RrickjKrZ5fE](https://forskning.no/bil-og-trafikk-partner-psykologi/vi-laerer-lite-av-nestenulykker/285959?fbclid=IwAR3lTu53AJVEBRvYjc0_QGpEdel0RrickjKrZ5fE)

[AXZemDd8-JFSRTV8TD4](https://forskning.no/bil-og-trafikk-partner-psykologi/vi-laerer-lite-av-nestenulykker/285959?fbclid=IwAR3lTu53AJVEBRvYjc0_QGpEdel0RrickjKrZ5fE)

7 Vedlegg

7.1 Vedlegg 1: Infoskriv og Samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

Bacheloroppgave, Klatring og nestenulykker

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å gå i dybden på erfarne klatreres håndtering og opplevelser med nestenulykker. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette er en bacheloroppgave, om temaet klatring og nestenulykker med følgende problemstilling.; ***Hva lærer erfarne klatrere av nestenulykker?*** I denne oppgaven ønsker vi å se mer på dette med erfarne klatreres erfaringer med nestenulykker. Vi kommer da til å stille deg spørsmål rundt din erfaring med klatring, dine erfaringer med nestenulykker, hvordan type nestenulykker og litt om hvordan dette har påvirket deg i ettertid.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskolen på Vestlandet (HVL) er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du blir spurt om å delta bacheloroppgaven, fordi du er en klatrer med mye erfaring, og fordi du har hatt en eller flere erfaringer med nestenulykker. Det er vi selv (studentene), som har valgt ut individer til intervjuer utfra disse to kriteriene. Vi håper da å få rundt 3-5 intervjuer, for å få frem ulike perspektiver rundt problemstillingen vår.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet vårt, vil dette innebære at du møter opp til avtalt sted og tidspunkt og blir intervjuet, som er vår metode for datainnsamling. Intervjuet vil lagres i form av lydopptak, og det eneste som lagres av personopplysninger i lydopptaket er kjønn og alder. Her vil man bli stilt spørsmål rundt dette med dine erfaringer med klatring, nestenulykker og hvordan dette har påvirket deg i ettertid. Vi vil senere transkribere lydopptaket og ta notater fra intervjuene. Intervjuets lengde vil være på ca. 1 time.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket..

- Det er kun vi som skriver Bacheloroppgaven og veileder, som vil ha tilgang på opplysningene og opptakene.
- Etter at intervjuet er tatt opp (lyd), vil vi overføre disse lydfilene til våre datamaskiner. Deretter sletter vi de fra opptaksenheten (mobilen). Deretter transkriberer vi de og lagrer transkriptene på våre private enheter, som alle er beskyttet av passord. Etter transkribering vil også lydfil slettes fra pc. Samtykkeerklæring vil også oppbevares på private enheter.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 15.12.2021. I etterkant av oppgaven, vil også transkriptene slettes, og samtykkeerklæringen, som er skriftlig vil makuleres.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskolen på Vestlandet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

1

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Høgskulen på Vestlandet ved Einar Kubberød (**Tlf:** +47 90 17 92 54 **Email:**

einarkubb@gmail.com), Vegard Rolland Andersen (**Tlf:** +47 99 50 97 98, **Email:**

veggiz095@gmail.com) og Thor Espen Fugelsøy (**Tlf:** +47 57 67 60 22 **Email:**

Thor.Espen.Fugelsoy@hvl.no). Vårt personvernombud: Trine Anikken Larsen, tel: +47 55 58 76 82 personvernombod@hvl.no.

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på e-post (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Bacheloroppgave: Hva lærer erfarne klatrere av nestenulykker?* og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervjuet.
- at vi (Einar og Vegard) kan gi og publisere opplysninger om meg til prosjektet (Alder og Kjønn)
- At mine svar på intervjuet kan brukes i bacheloroppgaven.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert
av prosjektdeltaker, dato)

2

7.2 Vedlegg 2: Intervjuguide

Problemstilling: Hva lærer erfarne klatrere om nestenulykker?

Forskningsspørsmål 1: På hvilken måte påvirker erfaringer med nestenulykker hvordan klatreren forholder seg til risiko.

Forskningsspørsmål 2: Hvordan lærer erfarne klatrere av opplevelser med nestenulykker, hvilke refleksjoner har de gjort seg og hvordan er denne lærdommen blitt benyttet videre?

Del 1: Åpningsspørsmål

Info til deltakerne om hva intervjuet handler om: Temaet er klatring og nestenulykker og erfaringer rundt dette. Med klatring mener vi da uteklatring i vegg, som sport (topptau led) og trad (naturlige sikringer).

Kan du fortelle kort om:

Hvor gammel er du?

Hvor lenge har du klatret?

Hvorfor begynte du med klatring?

Hvorfor synes du klatring er interessant?

Del 2a: Klatring, risiko og nestenulykker (relatert til forskningsspørsmål 1)

Kan du fortelle litt om dine rutiner rundt sikkerhet (eks hvordan gjør du kameratsjekk og sjekker utstyr osv.)

Hvilke tiltak gjør du for sikker klatring? Går det på mer på autopilot, når en blir erfaren eller endres dette?

Hvor stor risiko tar du som klatrer? Har dette forandret seg over tid, kan du utdype?

Har utstyret på et tidspunkt sviktet noen gang? Forklar hva som skjedde?

Først: Forklare kort hva vi legger i begrepet «Nestenulykke»

Uønsket hendelse hvor ingen skade ble påført, men kunne ha gjort det under andre omstendigheter

Hva er etter din erfaring den vanligste årsaken til nestenulykker?

Hvor ofte opplever du nestenulykker? Kan du huske tilbake til en konkret situasjon hvor du kom opp i en nestenulykke? Hva skjedde? hva gjorde du der og da?

Vet du hva som var årsaken til denne nestenulykken? Hva tenker du om denne i ettertid?

Del 2b: Erfaringsbasert læring (relatert til forskningsspørsmål 2)

Refleksjoner som deltakerne kommer med

Er det enkelte nestenulykker som har gjort spesielt inntrykk på deg? Kan du nevne et konkret eksempel?

Har du gjort deg noen tanker og refleksjoner rundt dette i ettertid? Har det påvirket deg på noen måte? Hva tar du med deg fra denne erfaringen som du kan bruke i fremtidige situasjoner?

Hvilke meninger og tanker hadde du om sikkerheten i det eksempelet?

Har du sett / vært til stede når en nestenulykke har skjedd med en annen? Hva tenkte du om det som skjedde?

Kunne du overføre det du lærte i en nestenulykke til en annen situasjon både i og utenfor klatring? Kan du nevne et konkret eksempel? Måtte du gjøre justeringer underveis? (bare klatring?)

Vet du hva du skal gjøre for å unngå ulykker/nestenulykker? Hvordan har du fått denne lærdommen, erfaring eller lært det på annen måte?

Del 3: Avslutning

Oppsummere hva vi har pratet om gjennom intervjuet, og se på om vi har forstått informanten

Nå har vi gått igjennom våre spørsmål, men er det noe du vil nevne som du synes ikke er kommet godt nok frem eller noe du ønsker å få med før vi avslutter?

Takk for du stilte opp til dette intervjuet. Hvis du er interessert, sender vi deg gjerne et eks av vår bachelor oppgave når den er ferdig!

7.3 Vedlegg 3: Godkjenning av søknad fra NSD

Vurdering (1)

08.11.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 08.11.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.12.2021

LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: · lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen · formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål · dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet · lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet DE

REGISTRERTES RETTIGHETER Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi

minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med. For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. Lykke til med prosjektet!